

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ซึ่งประกอบด้วยระบบการเมือง เศรษฐกิจ วิถีชีวิต การดำเนินชีวิต ความเป็นอยู่ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม คุณธรรม และจริยธรรมของประชากรในภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ของประเทศไทย และผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีต่อระบบการศึกษาของภูมิภาคทั้งในระดับนโยบาย ระดับก่อนวัยเรียน ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา ระดับอาชีวศึกษา และระดับอุดมศึกษาในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. 2543-2553) รวมทั้งวิเคราะห์แนวโน้มของการจัดการศึกษาที่เหมาะสมสำหรับภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ในต้นศตวรรษที่ 21 (พ.ศ. 2543-2553) เป็นการวิเคราะห์ตามแนวคิดและทฤษฎีของพื้นฐานการศึกษา (Foundations of Education) ว่าด้วยความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษาับระบบสังคม

วิธีการที่ใช้ในการวิจัยเรื่องนี้ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งวิเคราะห์ข้อมูลด้านบริบทของการศึกษา (Context of Education) ได้แก่ระบบการเมือง เศรษฐกิจ วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ ความคิด ความเชื่อ ค่านิยม คุณธรรมและจริยธรรมของสังคม รวมทั้งมีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเพิ่มเติม เพื่อศึกษาและรวบรวมข้อมูลพื้นฐานมาประมวลแล้วสร้างเป็นแบบสอบถาม ใช้ทำการวิจัยอนาคต (Future Research) ศึกษาแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่มีผลกระทบต่อการศึกษาของภูมิภาคตะวันออกเฉียงใต้ในต้นศตวรรษที่ 21 ด้วยเทคนิควิธีการวิจัยแบบเดลฟาย (Delphi Technique) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 30 ท่าน ซึ่งใช้สอบถามเป็นจำนวน 3 รอบ รอบที่หนึ่งเป็นแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพบริบททางการศึกษาและผลกระทบที่มีต่อการศึกษาในภาพรวม แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงใต้ เฉพาะข้อมูลที่ได้ในส่วนของแนวโน้มจากทรรศนะของผู้เชี่ยวชาญนำมาสร้างเป็นสอบถามแบบตอบรายชื่อ ส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญตอบเป็นรอบที่สองและรอบที่สามในลักษณะมาตราส่วนประเมินค่า 5 ระดับเป็นจำนวน 120 ข้อ นำคำตอบของแต่ละรอบมาทำการวิเคราะห์ค่ามัธยฐาน ฐานนิยม ค่าพิสัยระหว่างควอไทล์พร้อมทั้งแสดงตำแหน่งของแต่ละข้อคำถาม แล้วนำมาแปลผลนำเสนอในรูปแบบของตารางความลำดับหัวข้อ ส่วนคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่ได้จากคำถามปลายเปิดในรอบแรก ได้นำมาวิเคราะห์แล้วเสนอ ในรูปของความเรียง

การวิเคราะห์ข้อมูลทั้งจากเอกสาร จากการสัมภาษณ์และจากการตอบแบบสอบถามของ ผู้เชี่ยวชาญ 30 ท่าน สรุปเป็นประเด็นหลักที่ศึกษาได้ 2 ตอน ๆ ละ 6 ประเด็น ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบที่มีต่อการศึกษาของ ภูมิภาคตะวันออกเฉียงของไทยในต้นศตวรรษที่ 21 ในด้าน

- 1.1 การเมืองการปกครองและการบริหาร
- 1.2 ค่าครองชีพและเศรษฐกิจ
- 1.3 สังคมและวัฒนธรรม
- 1.4 คุณภาพชีวิตและประชากร
- 1.5 แนวคิด ค่านิยม และจริยธรรม
- 1.6 การร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

ตอนที่ 2 แนวโน้มของการจัดการศึกษาของภูมิภาคตะวันออกเฉียงของไทยในระดับต่าง ๆ ที่ เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง

- 2.1 แนวโน้มการจัดการศึกษาในภาพรวม (เชิงนโยบาย)
- 2.2 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับก่อนวัยเรียน
- 2.3 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา
- 2.4 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา
- 2.5 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา
- 2.6 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

ผลการวิจัยในแต่ละประเด็นสรุปได้ดังนี้

ตอนที่ 1 แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและผลกระทบที่มีต่อการศึกษาของ ภูมิภาคตะวันออกเฉียงของไทยในต้นศตวรรษที่ 21

1.1 ด้านการเมือง การปกครองและการบริหาร

พบว่า ปัญหาที่สำคัญของการเมืองไทยคือความไม่สอดคล้องและไม่สมดุลระหว่างอุดม การณ์กับวิธีการปฏิบัติ ซึ่งเป็นปัญหาเรื้อรังมานานและยังคงดำเนินอยู่ต่อไป ด้วยตามหลักการของ การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชน โดยประชาชน และ เพื่อประชาชน ผู้แทนราษฎรคือบุคคลที่ประชาชนไว้วางใจและเห็นว่ามีความสามารถในการปฏิบัติ หน้าที่เพื่อประเทศชาติและประชาชนทั้งประเทศ แต่ในความเป็นจริงเมื่อนำไปปฏิบัติทั้งประชาชน ผู้เลือกตั้ง และผู้แทนผู้ได้รับเลือกตั้ง ยังไม่ได้เห็นความสำคัญหรือตระหนักในบทบาท หน้าที่ สิทธิ และความรับผิดชอบตามหลักการที่แท้จริง การเมืองไทยในภาพรวมจึงเต็มไปด้วยเรื่องของอำนาจ

โยชน์และผลตอบแทน ส่งผลให้เกิดความไม่บริสุทธิ์ยุติธรรมในการเลือกตั้งและในการสรร
กลเข้าดำรงตำแหน่งทา.การบริหาร เพราะกลายเป็นการจัดสรรปันส่วนแบ่งกันของพรรค
อง ไม่ได้บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถจริง ๆ ที่เหมาะสมกับตำแหน่ง ขาดจิตสำนึกในหน้า
ผลประโยชน์ของชาติ รวมทั้งขาดความรับผิดชอบต่อประชาชนและต่อประเทศชาติ ทำให้
องไทยไม่มั่นคง ไม่มีเสถียรภาพ ไม่เป็นที่ไว้วางใจและไม่สร้างความมั่นใจให้กับการลงทุน
รค้าระหว่างประเทศ ก่อให้เกิดผลเสียด้านอื่น ๆ ตามมามาก

แต่อย่างไรก็ตามในระยะ 4-5 ปีมานี้ การเมืองไทยเข้าสู่ยุคยุทวิภาคมากขึ้น สามารถตรวจ
และติดตามการปฏิบัติงานในสายการปกครองและการบริหารได้มากขึ้น ประชาชนมีความตื่น
การเมือง มีความสนใจและเข้าใจการเมืองมากขึ้น ทำให้รัฐบาลต้องเพิ่มความถูกต้อง ความ
ชอบและความโปร่งใสในการบริหารงานมากขึ้นตามไปด้วย รัฐบาลต้องเปิดเผยข้อมูลต้องชี้
ผลที่ เหมาะสมและถูกต้องได้ มีการตรวจสอบซึ่งกันและกันเองทั้งจากฝ่ายรัฐบาลและฝ่าย
กลไกการถ่วงดุลอำนาจ การตรวจสอบและติดตามผลการปฏิบัติงานของรัฐบาล ดำเนินไป
จริงจังและมีประสิทธิภาพมากขึ้นตามระบบรัฐสภา ในอนาคตปัญหาการเมืองที่พอกพูนสะสม
กลายเป็นเนื้อร้ายจะได้รับการแก้ไข มีกระแสเรียกร้องจากประชาชนส่วนใหญ่ที่เกิดความเบื่อ
การเมือง เพราะสภาพปัญหาที่วนเวียนเป็นวงจรเช่นนี้เห็นอุปสรรคสำคัญในการพัฒนา
ประชาธิปไตย และเป็นตัวแบบที่ไม่ดีในการเรียนรู้และปลูกฝังความเป็นประชาธิปไตยตาม
ร ดังนั้นจะต้องมีการปฏิรูปทางการเมืองเกิดขึ้น ให้ความรู้และทำความเข้าใจกับแก่นแท้อัน
สาระและหลักการของประชาธิปไตยสร้างกลไกที่สามารถควบคุม ดูแล ตรวจสอบระบบการ
โดยประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจได้โดยตรง จะมีการเพิ่มเติม แก้ไข หรือร่างรัฐธรรมนูญ
ที่มีความชัดเจน โปร่งใส และเป็นธรรมสำหรับใช้เป็นเครื่องมือในการบริหารประเทศ มี
ประชาพิจารณ์ (Public Hearing) เพื่อให้ประชาชนเจ้าของประเทศมีส่วนร่วมทางการเมือง
วางวางขึ้น จะมีองค์กรเพื่อพิทักษ์ปกป้องสิทธิและผลประโยชน์อันพึงมี พึงได้ ของประชา
ให้ถูกนักการเมือง กลุ่มผลประโยชน์หรือผู้ไม่หวังดีใช้แอบอ้างและฉ้อโกงสิทธิไป

สำหรับด้านการปกครองและการบริหาร เมื่อมีการปฏิรูปการเมืองในด้านสถาบันแล้ว กล
กระบวนการทางการเมืองที่จะดำเนินการปกครองและบริหารประเทศจะถูกปรับปรุง ปรับ
เปลี่ยนแปลงไปด้วย เริ่มจากมีแนวโน้มกระจายอำนาจจากส่วนกลางไปสู่ส่วนภูมิภาคและ
งถิ่นมากขึ้น ภูมิภาคและท้องถิ่นจะสร้างองค์กรและกลไกขึ้นถ่วงดุล และตรวจสอบการ
งานของส่วนกลาง รูปแบบการปกครองท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็นเทศบาล องค์การบริหารส่วน
องค์การบริหารส่วนตำบล จะถูกพัฒนาขึ้นในขณะเดียวกันจะมีการปลูกจิตสำนึก สร้าง
าพันธ์และรับผิดชอบต่อความมั่นคงและผลประโยชน์ของชาติเพื่อความเป็นเอกภาพ (Unity)

ของชาติในฐานะรัฐเดี่ยวไม่ใช่สหพันธรัฐ (Federal State) และเป็นกำลังสำคัญในการแข่งขันกับ
นานาชาติอันเป็นก้าวต่อไป

เมื่อมีแนวโน้มกระจายอำนาจลงสู่ฝ่ายปฏิบัติมากกว่าไว้ที่ส่วนกลาง การศึกษาจะเป็น
เครื่องมือสำคัญในการให้ความรู้ ความเข้าใจแก่เยาวชนและประชาชนในส่วนภูมิภาคและท้องถิ่น
บทบาทของการศึกษาจะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการให้ความรู้ที่เหมาะสม และให้หลัก
การ แนวคิดเกี่ยวกับการเมืองที่ถูกต้องมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องขอบเขต อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบ
สิทธิ ผลประโยชน์ รวมทั้งจิตสำนึกด้านคุณธรรม จริยธรรมในเรื่องต่าง ๆ เพราะตามแนวการ
กระจายอำนาจจากการปฏิรูปการเมืองนั้น การวางแผน การดำเนินการ อำนาจตัดสินใจบางเรื่องมี
อิสระได้สิ้นสุดอยู่ในระดับจังหวัด องค์กรท้องถิ่นมีบทบาทเพิ่มมากขึ้น การดำเนินงานภายใน
ระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ของท้องถิ่นจะมีลักษณะประสานงานมากกว่าสั่งการ จะร่วมมือกันพัฒนา
ท้องถิ่น พัฒนาภูมิภาคร่วมกัน แม้จะมีการแข่งขันกันบ้างแต่ก็เป็นแรงกระตุ้นให้เกิดการพัฒนาขึ้น
เมื่อความเข้าใจในระดับท้องถิ่น ระดับภูมิภาคอยู่ตัวแล้วในระดับหนึ่ง การปกครองท้องถิ่นมีแนว
โน้มจะขยายตัวมากขึ้น เช่น การมีส่วนร่วมปกครองท้องถิ่น โดยคนในท้องถิ่นเอง อาจรวมไปถึงการ
เลือกผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น หรือผู้ว่าราชการจังหวัดของคนได้ในอนาคต

ส่วนการกระจายอำนาจทางการศึกษา ซึ่งต้องสอดคล้องกับการกระจายอำนาจทางการ
เมืองและการปกครองของประเทศ ได้มีการแบ่งภาคศึกษาหรือเขตการศึกษามาแล้ว รวมทั้งสิ้น 12
เขต ภาคตะวันออกเฉียงเหนือจัดเป็นเขตการศึกษา 12 เขตการศึกษาจะมีบทบาทมากขึ้นจากการกระจายอำนาจ
เพราะรูปแบบการปกครองท้องถิ่นไม่ว่าจะเป็น เมือง จังหวัด ตำบล อำเภอ เทศบาล จะมีโรงเรียนใน
พื้นที่ของตนเพื่อให้การศึกษาแก่เยาวชนและเป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ให้แก่ชุมชน ปัจจุบันประสบ
ปัญหาเพราะโรงเรียนอยู่ใกล้กันแต่สังกัดต่างกัน อนาคตเมื่อมีการกระจายอำนาจ สังกัดของหน่วย
งานแต่ละแห่งจากส่วนกลาง จะลดบทบาทลง แต่ประชาชนในพื้นที่และเขตการศึกษาจะมีบทบาท
มากขึ้นในการตรวจสอบ ดูแลและพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ของตน ให้ดีมีมาตรฐานขึ้นกว่าเดิม

1.2 ด้านการครองชีพและเศรษฐกิจ

พบว่า การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา จนถึงปัจจุบันมีนโยบาย
พัฒนาประเทศไปสู่ความเป็นประเทศอุตสาหกรรม มีการวางรากฐานโดยปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน
ฐานที่จะเอื้ออำนวยให้นำประเทศไปสู่การขยายตัวด้านการลงทุนทางอุตสาหกรรม รวมทั้งพาณิชย์
กรรมในแขนงต่าง ๆ ส่งผลกระทบคือโครงสร้างทางเศรษฐกิจของชาติโดยรวม เพราะรากฐาน
เศรษฐกิจและการครองชีพของคนไทยเป็นการเกษตรกรรม และวิถีชีวิต การผลิต การบริโภค การ
พึ่งพา ตลอดจนการดำรงชีวิตในสังคมเป็นไปตามครรลองของการเกษตรมาช้านาน เมื่อโครงสร้าง
ทางเศรษฐกิจเปลี่ยนไปในทิศทางที่ไม่สอดคล้องกับโครงสร้างเดิม อีกทั้งเป็นการเปลี่ยนแปลงอย่าง

รวดเร็วด้วย ทำให้เกิดผลเสียหลายประการต่อการปรับเปลี่ยนรากฐานทางเศรษฐกิจของชาติ จากแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) เป็นต้นมา รัฐบาลมีทิศทางแน่วแน่ในการพัฒนาเศรษฐกิจเน้นไปด้านอุตสาหกรรมและพาณิชย์กรรม ทำให้ประชาชนประสบปัญหาค่าครองชีพที่สูงขึ้นอย่างมาก พฤติกรรมทางเศรษฐกิจของคนไทยเปลี่ยนไปจากการเป็นผู้ผลิต ก็มีแนวโน้มลดลงอย่างมาก กลายเป็นผู้บริโภคกันมากขึ้น ภาวะเศรษฐกิจก็บีบรัดตัวให้ต้องทำงานมากขึ้น แข่งกับเวลาและหารายได้ให้เพียงพอกับค่าครองชีพ ทุกอย่างต้องซื้อ ไม่สามารถหยีบย้มหรือพึ่งพากันได้ตามระบบเศรษฐกิจแบบเดิม ถ้าชีวิตดิ้นรนจึงเพิ่มมากขึ้นความต้องการเรื่องรายได้จึงมีมากขึ้นตามระบบเศรษฐกิจแบบใหม่

ในช่วงต่อมาคือระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (พ.ศ. 2530-2534) ความมุ่งมั่นในการพัฒนาประเทศเป็นอุตสาหกรรมมีมากขึ้น ประกอบกับการเจริญเติบโตของภาคธุรกิจและพาณิชย์กรรมสูงขึ้นเพราะรัฐบาลมีนโยบายเปิดเสรีทางการค้าและขยายการลงทุนทั้งของภาครัฐและภาคเอกชน สนับสนุนและขยายเครือข่ายการลงทุนและร่วมลงทุนจากต่างประเทศ ส่งผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยว การบริการและธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ แพร่ขยายตัวไปอย่างรวดเร็ว และกว้างขวางมากขึ้น เพื่อรองรับการค้า การลงทุน การขยายตัวทางธุรกิจจากต่างประเทศ ทำให้การเงินแพร่สะพัด การลงทุนทางธุรกิจด้านอสังหาริมทรัพย์ ธุรกิจการท่องเที่ยว การให้บริการร้านอาหาร ที่พัก ที่ดิน บ้านจัดสรร อาคารพาณิชย์ และธุรกิจการขายตรงขยายตัวไปในชุมชนเมืองมากมาย เพิ่มความต้องการด้านวัสดุเครื่องใช้ เครื่องประดับสินค้าฟุ่มเฟือย ผลิตออกมาจำหน่ายในตลาดมากขึ้น ส่งผลถึงกำนิยการค้าการเป็นผู้บริโภคให้แก่คนในสังคมอย่างกว้างขวาง

ปัญหาที่เกิดจากการขยายตัวของเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนี้ก่อให้เกิดความเหลื่อมล้ำด้านฐานะและความเป็นอยู่ของตนในสังคมอย่างชัดเจน เกิดชนชั้นกลางขึ้น กำหนัดที่เป็นพ่อค้าคนกลาง คักคลวงผลประโยชน์จากผู้ผลิตและเอาเปรียบผู้บริโภค คนรวยกับคนจนมีช่องว่างห่างกันออกไปอย่างมาก การกระจายรายได้ไม่มีความสม่ำเสมอ และไม่เป็นการค้า ค่าครองชีพสูงขึ้นแต่ประชาชนมีรายได้ไม่เพียงพอกับการครองชีพ เป็นวิกฤตทางเศรษฐกิจที่ส่งผลให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ไม่ว่าจะเป็นการหยุดงาน เงินขบวนประท้วงขอค่าแรงงานและขอสวัสดิการเพิ่มขึ้นของกลุ่มผู้ประกอบการและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ

ในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535-2539) เริ่มมีแนวโน้มปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศในทิศทางที่เหมาะสมและเป็นไปได้จริงสำหรับสังคมไทย คือพัฒนาระบบเศรษฐกิจบนพื้นฐานของการเกษตรกรรมที่มีส่วนสนับสนุนอุตสาหกรรมภายในประเทศให้มากขึ้น โครงสร้างทางเศรษฐกิจจะมีลักษณะพึ่งพาผลิตผลทางการเกษตร เพื่อแปรรูปเป็นสินค้าทางอุตสาหกรรมในภาพรวมของประเทศจะเป็นประเทศกึ่ง

อุตสาหกรรม เพราะไม่สามารถเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ได้ตามความประสงค์ แต่จะหันกลับมาพัฒนาพื้นฐานเดิมเพื่อพัฒนาและแสวงหาทิศทางหรือทางเลือกใหม่ที่เหมาะสมกับระบบเศรษฐกิจ และการครองชีพตามวิถีไทยมากขึ้น

ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจด้านอุตสาหกรรม ธุรกิจท่องเที่ยว บริการและอุตสาหกรรมบริการอื่น ๆ ทำให้ภาคตะวันออกซึ่งเป็นแหล่งรองรับโครงการพัฒนาเศรษฐกิจด้านต่าง ๆ โดยตรง มีการเปลี่ยนแปลงระบบเศรษฐกิจและการครองชีพไปด้วย เพราะในช่วง 4-5 ปีที่ผ่านมา ค่าครองชีพของทุกจังหวัดในภาคตะวันออกสูงขึ้นอย่างเห็นได้ชัด ประชาชนในเขตเมืองมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการขายที่ดิน และทำธุรกิจบริการ รวมทั้งธุรกิจท่องเที่ยวเพื่อรองรับการขยายตัวจากภาคอุตสาหกรรม ก่อให้เกิดการกระจายรายได้จากการลงทุนของภาคอุตสาหกรรมและธุรกิจการท่องเที่ยว การให้บริการอย่างมากมาย ภาคตะวันออกกลายเป็นตลาดแรงงานที่สำคัญที่คนจากต่างภูมิภาคและต่างชาติเข้ามาลงทุนรายได้หลักจากภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ การท่องเที่ยวและการให้บริการต่าง ๆ เป็นรายได้สำคัญของประเทศโดยรวม รายได้ประชาชาติของภูมิภาคต่อคนก็อยู่ในระดับสูงกว่าภูมิภาคอื่น ทำให้ภาคตะวันออกในช่วงนั้นเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ และมีแนวโน้มกลายเป็นเขตเศรษฐกิจที่สำคัญระดับภูมิภาคอุษาคเนย์

แต่อย่างไรก็ตาม ในช่วงต่อมาพบว่า เศรษฐกิจเริ่มชะลอตัวลง ไม่ได้เติบโตและขยายตัวไปได้อย่างที่คาดการณ์ไว้ เพราะระบบเศรษฐกิจของโลกเกิดการเปลี่ยนแปลงและกระทบถึงประเทศไทย ทำให้เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย ภาคอุตสาหกรรมและบริการมีแนวโน้มอยู่ตัวและชะลอตัวลงด้วยทำให้หันมาพึ่งพาเศรษฐกิจพื้นฐานของภูมิภาคซึ่งส่วนหนึ่งยังขึ้นอยู่กับผลิตทางการเกษตรอยู่ แนวโน้มการผลิตสินค้าทางการเกษตร เพื่อเป็นวัตถุดิบสำหรับเป็นสินค้าส่งออก จะยังคงทำรายได้ให้กับประเทศอยู่ต่อไป และภาคตะวันออกจะเป็นแหล่งผลิตผลทางการเกษตรที่สำคัญของประเทศเช่นเดิม

ในช่วงที่เศรษฐกิจขยายตัวนั้นส่งผลถึงการศึกษาระดับอุดมศึกษาของภูมิภาคโดยรวมด้วย เช่น ประชาชนต้องการศึกษามากขึ้น เพื่อความก้าวหน้าในการทำงาน ต้องการมีวุฒิสูงขึ้นเพื่อเปลี่ยนตำแหน่งและเปลี่ยนงานใหม่ที่ดีขึ้น อีกทั้งมีการลงทุนจากภาคเอกชนจัดตั้งสถานศึกษาในสาขาที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรม ธุรกิจบริการ พาณิชยกรรม ฯลฯ มากมาย ทั้งสถาบันที่เปิดสอนระดับต้นปริญญา ระดับปริญญา ในภาครัฐเองก็มีการเปลี่ยนแปลงทิศทางและแนวโน้มการผลิต โดยมุ่งเน้นผลิตบุคลากรด้านดังกล่าวเพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน มีการขยายตัวของสาขาที่ตอบสนองความต้องการตลาดแรงงานกว้างขวางขึ้น และมีแผนการขยายการเปิดสอนสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น วิศวกรรมศาสตร์ บริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ การบริหาร การจัดการ เป็นหลักสูตรนานาชาติ ร่วมสอนกับ

มหาวิทยาลัยในต่างประเทศ เพื่อรองรับการขยายตัวด้านความต้องการกำลังคนระดับสูงให้มีความ
เป็นสากลมากขึ้น

นอกจากนี้ยังมีข้อค้นพบบางประการ คือ เมื่อโครงสร้างทางเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง การ
ขาดบุคลากรค่าประสบปัญหาหนักขึ้นทำให้ความสามารถในการจ้างงานทั้งหน่วยงานของรัฐบาล
และของเอกชนมีจำกัดมากขึ้น ปัญหาการว่างงานจึงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้สถาบันการศึกษา ซึ่งทำ
หน้าที่ผลิตกำลังคนเข้าสู่ตลาดแรงงานจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างและทิศทางการผลิตบุคลากร
ใหม่ด้วย แนวโน้มการพัฒนาอาชีพของท้องถิ่นและการประกอบอาชีพอิสระจะมีความสำคัญมาก
ขึ้น การศึกษาต้องให้ความรู้ ความเข้าใจในโครงสร้างของระบบเศรษฐกิจที่เปลี่ยนไป ปัญหาและ
ผลกระทบที่เกิดขึ้น พร้อมกับเสริมทักษะและเสริมสร้างแนวคิดในการทำงานใหม่แก่เยาวชนให้
สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง

1.3 ด้านสังคมและวัฒนธรรม

พบว่า การพัฒนาทางเศรษฐกิจส่งผลสืบเนื่องมากระทบต่อลักษณะทางสังคมและวัฒน
ธรรมทั้งของประเทศและของภูมิภาคโดยตรง เริ่มจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เห็นได้ชัด คือ
สังคมเมืองกับสังคมชนบทมีความแตกต่างกันมากขึ้น สังคมชนบทซึ่งรวมไปถึงการดำรงชีวิต วิถี
ชีวิตแบบเดิมเริ่มเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ จนถึงขั้นที่สังคมชนบทกำลังหมดไป และกลายเป็นสังคมเมือง
มากขึ้น ชุมชนเมืองขยายตัวออกไปอย่างมากและอย่างรวดเร็ว ทำให้พื้นที่การเกษตรลดลง ผู้คน
อพยพเข้าสู่เมืองมากขึ้นเกิดปัญหาด้านความเป็นอยู่ ชนชั้น ความแตกต่างทางฐานะและสถานภาพ
ในสังคมพร้อมกับสังคมเกษตรกรรมเหลือพื้นที่น้อยลง และผู้คนไม่สนใจ ไม่สืบต่อการเกษตร แต่มี
แนวโน้มกลายเป็นสังคมอุตสาหกรรมมากขึ้น พื้นที่การเกษตรถูกเปลี่ยนเป็นที่ตั้งของโรงงานอุตสาหกรรม ผู้คนหันไปทำงานในโรงงานมากขึ้น ในสังคมเมือง ก็มีลักษณะของสังคมธุรกิจและ
พาณิชย์กรรมสูงขึ้น ทำให้วิถีชีวิตของคนเปลี่ยนแปลงไป

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเห็นความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมได้อย่างชัดเจน จากแผน
พัฒนาฯ ฉบับที่ 5 เป็นต้นมา จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือทุกจังหวัด โดยเฉพาะในตัวอำเภอเมือง และ
อำเภอใหญ่ ๆ มีลักษณะเป็นสังคมเมืองมากขึ้น สังคมแบบเดิมเปลี่ยนแปลงและหายไปอย่างรวดเร็ว
การขยายตัวของอุตสาหกรรมมีแนวโน้มขยายออกไปในส่วนอื่นของภูมิภาคด้วยมีได้ขยายตัวและ
จำกัดตัวอยู่แต่ในพื้นที่ชายฝั่งทะเลตามแผนพัฒนาฯ เท่านั้น ส่งผลให้สังคมเกษตรสูญหายไปมาก
ขึ้น วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของสังคมเกษตรก็สลายหายไปด้วย มีผู้คนจากต่างภูมิภาคและจากต่าง
ชาติเข้าไปตั้งรกรากอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นจำนวนมาก ก่อให้เกิดความหลากหลายทางเชื้อชาติ
และวัฒนธรรม (Multi-Ethnic and Multi-Culture) มากขึ้น จนมีลักษณะเป็นพหุสังคม (Plural

Society) และมีอนุวัฒนธรรม (Sub-Culture) เกิดขึ้นมากมาย สะท้อนถึงวิถีชีวิต ความเป็นอยู่และการดำเนินชีวิตที่จะต้องเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก

ในด้านวัฒนธรรมนั้นเปลี่ยนแปลงไปอย่างเห็นได้ชัด เพราะวัฒนธรรมพื้นบ้านในท้องถิ่นหลายอย่างสูญหายไปและได้แปรเปลี่ยนไปจากเดิมจนไม่เป็นที่รู้จักและคุ้นเคยของผู้คนในท้องถิ่นอีกแล้ว ประเพณีเดิมก็ได้รับการจัดแสดงโดยปรุงแต่งไว้สำหรับธุรกิจการท่องเที่ยว และการให้บริการ มิได้สืบสานต่อความแก่นแท้ที่ยึดถือหรือจรรโลงไว้ ซึ่งรากฐานแห่งความเป็นมาแต่บรรพกาลอย่างแท้จริง ปัญหาพื้นฐานทางวัฒนธรรมประสพอยู่ 3 ประการ คือ ปัญหาวัฒนธรรมเดิมอ่อนแอลง ปัญหาวัฒนธรรมใหม่เข้ามามีอิทธิพลแทนที่ และปัญหาวัฒนธรรมที่หลากหลายเกินไป อาจสร้างความแตกแยกได้ภายหลัง ซึ่งพื้นฐานเดิมของวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงใต้เป็นวัฒนธรรมเดียวกับภาคกลาง ไม่มีลักษณะเด่นหรือแตกต่างเป็นการเฉพาะอย่างเห็นได้ชัด ดังนั้นเมื่อกระแสการเปลี่ยนแปลงเข้ามา จึงทำให้วัฒนธรรมท้องถิ่นสูญหายไปง่ายและกลมกลืนกับภาคกลางได้สะดวกกว่าวัฒนธรรมของภูมิภาคอื่น เช่น เหนือ อีสาน ใต้ ของประเทศที่มีความโดดเด่น เฉพาะ

อย่างไรก็ตาม พื้นฐานของวัฒนธรรมภาคตะวันออกเฉียงใต้คือพื้นฐานวัฒนธรรมไทย ในขณะที่มีการสร้างวัฒนธรรมใหม่ขึ้นมาควบคู่ไปกับการขยายตัวของสังคมเมือง ก็มีแนวโน้มว่าจะเกิดกระแสการปลุกจิตสำนึก ให้เกิดความหวงแหน อนุรักษ์ เพื่อฟื้นฟูและสืบต่อวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีปัญหาท้องถิ่นมากขึ้น เพราะเห็นคุณค่าและประโยชน์จากวัฒนธรรมเดิมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในภูมิภาคมากกว่าวัฒนธรรมใหม่ที่เกิดขึ้นภายหลัง ส่วนราชการและสถาบันการศึกษามีแนวโน้มจะเป็นหน่วยงานหลักเพราะเป็นหน้าที่โดยตรงอยู่แล้วความระเบียบจะทำหน้าที่ศึกษา วิจัยเรื่องราวเกี่ยวกับวัฒนธรรมท้องถิ่น ประวัติศาสตร์ ภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อรักษาเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของภูมิภาคและสืบสานต่อเนื่องความเป็นไทยให้คงอยู่ต่อไป พร้อมทั้งประสานวัฒนธรรมใหม่ให้เข้ากับวัฒนธรรมใหม่ จะมีการปรับปรุงหลักสูตร เพิ่มเติมเนื้อหาเพื่อให้เรียนรู้จนเกิดความเข้าใจและมีเจตคติที่ถูกต้องเกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่น มีการให้การศึกษานอกระบบโรงเรียน ผ่านศูนย์ ชุมชน ชมรมต่าง ๆ และสื่อมวลชนช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสังคมและวัฒนธรรมท้องถิ่นมากขึ้น และสามารถนำวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่นช่วยแก้ปัญหาสังคมสมัยใหม่ที่จะเกิดความมาได้อย่างเหมาะสมด้วย เช่น วัฒนธรรมการบริโภคอาหาร วัฒนธรรมการแต่งกาย วัฒนธรรมการรักษาโรค ฯลฯ ซึ่งหลายอย่างยังมีคุณค่าทางวิชาการให้ศึกษาและยังใช้ได้เหมาะสมกับคนท้องถิ่นโดยตรง

1.4 ด้านคุณภาพชีวิตและประชากร

พบว่า นโยบายในภาพรวมของการพัฒนาคุณภาพชีวิตและประชากรประสบความสำเร็จ ผลอยู่ในระดับดี คือ ประชากรมีคุณภาพชีวิตดีขึ้น มีอายุยืนขึ้น รู้จักวิธีการระวังรักษาสุขภาพ อนามัยทั้งส่วนตัวและส่วนชุมชนได้ดีและเหมาะสมมากขึ้น การวางแผนครอบครัวมีการณรงค์ไป อย่างเป็นกันกับการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ได้รับการยอมรับมากขึ้น ทำให้ประชากรได้รับการ พัฒนาด้านคุณภาพมากขึ้นไปด้วย

อย่างไรก็ตาม เมื่อสังคมมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้เกิดปัญหาสังคมตามมา การ ประชากรเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว จากการย้ายถิ่นฐานเข้ามาหางานทำและตั้งหลักแหล่ง ทำให้บริการ สาธารณสุขและสาธารณสุขมูลฐานไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชากรได้อย่างเพียงพอ ให้มีผลต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตตามมา เพราะเกิดปัญหาความหนาแน่นของประชากร ปัญหาการชนชาติถูกทำลาย ปัญหาสังคมอื่นตามมา เช่น ชุมชนแออัด อาชญากรรม ยาเสพติด การ ขยายบริการทางเพศ มลภาวะ การจราจร ส่วนมีผลต่อคุณภาพชีวิตทั้งสิ้นและมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น ทางต่อเนื่อง

แม้ว่าโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมและสาธารณสุขมูลฐานจะสร้างความสะดวกสบาย การดำเนินชีวิตของประชากรให้มีความทันสมัยคล่องตัวมากขึ้นก็ตาม แต่การดำเนินชีวิตของคน สังคมเมืองสังคมธุรกิจและสังคมสารสนเทศที่เข้ามาใหม่นี้ทำให้วิถีชีวิตของคนมีความแข่งขัน สูงขึ้น การกระตือรือร้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องงาน เรื่องศึกษาต่อ เรื่องรายได้ และการปรับตัวทั้งที่ ปรับได้และปรับไม่ได้กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เป็นดัชนีอันตรายที่ชี้ให้เห็นว่าประชากรจะมี ความเครียดสูงขึ้นด้วย อีกทั้งประสบปัญหาจากความกดดันจากกระแสเศรษฐกิจและการดำเนินชีวิต แบบใหม่ เป็นสิ่งบั่นทอนคุณภาพชีวิตอย่างมาก ก่อให้เกิดปัญหาการคิดสั้น ฆ่าตัวตาย เกี่ยวข้องตาม ปล่อยปละละเลย ติดยา หนีออกจากบ้าน หย่าร้าง เด็กและคนชราถูกทอดทิ้ง ทวาดควา ระแวง ติดยา ติดยาทางอารมณ์ โรคจิต โรคประสาทได้

สิ่งที่เห็นได้ชัด เพราะเกิดขึ้นแล้วและมีแนวโน้มทวีความรุนแรงขึ้น ส่งผลกระทบต่อ คุณภาพชีวิตของประชากรในภูมิภาคอย่างมากคือปัญหาในสังคมเมืองที่ต้องประสบกับการจราจรที่คับ คั่ง ชั่วโมงรีบด่วนทั้งช่วงเช้าและช่วงเย็น ปัญหามลภาวะเป็นพิษ ไม่ว่าจะเป็นน้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติ น้ำเสีย อากาศเป็นพิษ เสียงดังก็ก่อกองเกินอัตราที่จะรับได้ ฝุ่นควันละอองต่าง ๆ และธรรมชาติ แปรเปลี่ยนไป อากาศร้อนและแห้งแล้งขยายตัวกว้างขวางและมีช่วงเวลานานมากขึ้น ปัญหาเหล่านี้ กระทบต่อคุณภาพชีวิตของคนในพื้นที่โดยตรง จนเกิดกระแสต่อต้านนโยบายส่วนกลางจากคน ในท้องถิ่นเอง เช่น ปัญหาเขม่า กลิ่น ควัน จากโรงงานอุตสาหกรรม ทำให้แหล่งน้ำเสีย อากาศเสีย ผลต่อสุขภาพอนามัยของคนในพื้นที่ใกล้เคียงโรงงาน เกิดการรวมตัวของคนในพื้นที่เองเรียก

ร้องให้รัฐบาลและองค์กรส่วนท้องถิ่นหาทางแก้ไข เพื่อพัฒนาท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิตให้ค้ำ
ขึ้นกว่าเดิม ช่วยให้เกิดความร่วมมือและระดมความช่วยเหลือกันในท้องถิ่น เสริมความรัก ห่วงเห
น และกระตุ้นจิตสำนึกให้พัฒนาท้องถิ่นของตนเองในที่สุด

จากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตและวิถีชีวิตของประชากร
ทำให้การศึกษามีแนวโน้มสำคัญที่ต้องมีบทบาทปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อส่วนรวม ให้ความรู้ ความเข้าใจ
ในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้เกิดประโยชน์สูงสุด การรักษาความสมดุลระหว่างธรรมชาติกับ
วิถีชีวิต การรักษาความสะอาด ดูแลตรวจตราเอาใจใส่ต่อสุขภาพอนามัยทั้งของตนเองและของชุมชน
การป้องกันระวังและบำบัดรักษาโรคภัยไข้เจ็บ รวมทั้งการรู้จักวิธีผ่อนคลายความวิตกกังวล
ผ่อนคลายความตึงเครียด รู้จักแบ่งเวลาและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์ จะช่วยให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ
ชีวิตที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง

1.5 ด้านแนวคิด ค่านิยม และจริยธรรม

พบว่า ผลจากการพัฒนาด้านวัตถุ ทำให้ค่านิยมด้านวัตถุเป็นที่นิยมกันมากขึ้น ความเจริญ
ทางวัตถุ การแพร่กระจายของธุรกิจ การจำหน่าย การโฆษณา และคลังตัวของกรมคมนาคม การ
สื่อสารมวลชน ส่งผลให้แนวคิด ค่านิยม และจริยธรรมของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไปด้วย ความ
นิยมด้านความสะดวกสบาย มีเครื่องมือเครื่องใช้สมัยใหม่ และการดำรงชีวิตแบบใหม่ตามแบบ
สังคมเมืองเข้ามาแทนที่วิถีชีวิต แนวคิด และค่านิยมแบบเดิม ความต้องการวัตถุเครื่องใช้ เครื่อง
เรือนสมัยใหม่มีแนวโน้มสูงขึ้นจนบางครั้งกลายเป็นสิ่งที่แสดงฐานะตามค่านิยมแบบใหม่ ไม่ใช่
เรื่องความจำเป็นในการดำรงชีวิต ลัทธิวัตถุนิยม บริโภคนิยม และสมัยนิยมมีแนวโน้มสูงขึ้น ค่า
นิยมด้านวัตถุ วิถีชีวิต รูปแบบการใช้ชีวิตแบบสังคมเมืองก็มีแนวโน้มจะถูกกลืนขยายตัวเข้าไปใน
สังคมชนบทด้วย คนในชนบทมีวิถีชีวิตแบบสังคมเมืองเริ่มมีมากขึ้น ส่งผลให้แนวคิดด้าน
คุณธรรม จริยธรรมเปลี่ยนไปและลดลง การพึ่งพาอาศัยกัน ความช่วยเหลือกันจะมีน้อยลง เป็นการ
แข่งขันกันและการแย่งชิงกันสูงขึ้น ความเห็นแก่ตัว เพื่อประโยชน์ส่วนตัว ส่งผลให้ตัวเองสบายขึ้น
จะเข้ามาแทนที่ความเห็นแก่ส่วนร่วม เห็นแก่ผู้อื่น เพื่อประโยชน์ต่อชุมชน หากปัญหาที่เกิดขึ้นไม่มี
ผลกระทบต่อตนเองโดยตรง ก็จะไม่ได้รับความสนใจ หรือเอาใจใส่มากนัก

ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างมาคนั้น ประชาชนแม้จะได้รับการศึกษาสูง
ขึ้น มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องการเปลี่ยนแปลงแต่ก็ประสบปัญหาการปรับตัว ปรับความคิด ปรับ
วิถีชีวิตแบบใหม่ ความสับสน ความไม่เข้าใจและความเข้าใจผิดเกี่ยวกับเกณฑ์การพิจารณาตัดสิน
คุณค่าทางจริยธรรม เนื่องจากขาดตัวแบบที่ดีที่ถูกต้องในสังคม ทำให้เกิดกระแสความต้องการ
พัฒนาคุณธรรม จริยธรรม และศีลธรรมขึ้นในสังคม เพื่อเป็นที่พึ่งทางใจและเป็นหลักในการดำเนิน
ชีวิต ขณะเดียวกันก็มีแนวโน้มที่จะศึกษาแก่นแท้ของหลักธรรมคำสอนของพระศาสนา เพื่อให้เข้า

ใจในสาระสำคัญของศาสนาอย่างแท้จริง และเป็นแนวทางนำมาปลูกจิตสำนึกและพัฒนาจริยธรรมของคนในสังคม สถาบันศาสนายังคงมีส่วนสำคัญในการปลูกฝัง สร้างความเชื่อถือ ศรัทธาและถ่ายทอดคุณลักษณะที่พึงปรารถนาของสังคมในขณะที่สถาบันครอบครัวมีบทบาทด้านนี้น้อยลง เพราะโครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปเป็นครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น

ในส่วนของการศึกษา สถาบันการศึกษาจะมีบทบาทในการปลูกฝังศีลธรรม จริยธรรม และคุณธรรมให้แก่เยาวชนมากขึ้น สังคมคาดหวังสถาบันการศึกษาอย่างมากในการทำหน้าที่นี้ สถาบันศึกษามีแนวโน้มตระหนักและเสริมสร้างคุณลักษณะด้านนี้เพิ่มขึ้น มีกิจกรรมเสริมและโครงการพัฒนาจริยธรรมให้นักเรียนในแต่ละระดับการศึกษา รวมทั้งกระแสสังคมมีแนวโน้มต่อต้าน ไม่เห็นด้วยและเรียกร้องให้หน่วยงาน ผู้เกี่ยวข้อง หรือผู้มีบทบาทสำคัญ เช่น ครู นักการเมือง สื่อมวลชน และผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ ที่มีผลต่อเยาวชนให้ประพฤติปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชนให้มากขึ้น มีแนวโน้มตรวจสอบดูแลสื่อมวลชนให้เผยแพร่และถ่ายทอดสิ่งที่เป็นตัวแบบทางจริยธรรมให้ถูกต้อง เหมาะสมขึ้น ขณะเดียวกันก็ต่อต้านการเผยแพร่ภาพและถ่ายทอดตัวแบบไม่ดีให้ต้องมีการปรับปรุง แก้ไขให้ถูกต้องขึ้น แนวโน้มของประชาพิจารณ์ (Public Hearing) ในเรื่องความถูกต้อง และความยุติธรรม ก็จะมีมากขึ้นด้วย เพราะสามารถร้องเรียนผ่านสื่อต่าง ๆ ได้กว้างขวาง

1.6 ด้านการร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ

พบว่า เป็นบริบทจากความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศและพัฒนาการศึกษาของไทยมาโดยตลอดตั้งแต่อดีต ไม่ว่าจะเป็นการรับแนวคิด รูปแบบ วิธีการ การดำเนินการทั้งพัฒนาประเทศและพัฒนาการศึกษาของไทย มักได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศที่มีการติดต่อสัมพันธ์ด้วยเสมอ ทั้งนี้เพราะนโยบายของประเทศไทยมีลักษณะเปิดกว้างและให้เสรีอย่างมาก การดำเนินงานกับชาวต่างชาติที่มาทำกิจการในประเทศมักจะเป็นการประนีประนอมและประสานประโยชน์ต่อกัน ก่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาประเทศด้านต่าง ๆ ตามมา

ภายหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้เข้าเป็นสมาชิกของสหประชาชาติ ส่งผลให้ได้รับเงินกู้และเงินช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ ประเทศในกลุ่มสมาชิกและความร่วมมือจากหน่วยงานของประเทศต่าง ๆ นำมาพัฒนาการศึกษาโดยเฉพาะด้านอาชีวศึกษา และอุดมศึกษา การพัฒนาการเรียนการสอนด้านภาษาต่างประเทศ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ นอกจากเงินทุนกู้ยืมแล้ว ประเทศไทยยังได้รับความช่วยเหลือด้านเงินทุนแบบให้เปล่า ทุนวิจัย วัสดุ อุปกรณ์การเรียน สื่อการสอน เครื่องมือเครื่องใช้ต่าง ๆ ตลอดจนมีการแลกเปลี่ยนนักเรียน บุคลากร

ผู้เชี่ยวชาญในสาขาต่าง ๆ ได้ไปศึกษา ความ อบรมและฝึกปฏิบัติการทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างต่อเนื่องมานานร่วม 3 ทศวรรษ

แนวโน้มในอนาคตการร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศในลักษณะของเงินทุนแบบให้เปล่าจะลดลง เพราะภาวะเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลง ถ้าจะมีอยู่บ้างก็เป็นลักษณะของเงินกู้ยืม แต่การจะกู้ยืมเพื่อดำเนินการเรื่องใดต้องมีแผนการชัดเจนและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศอย่างชัดเจนด้วย เพื่อจะได้ไม่ต้องเป็นลูกหนี้ในระยะยาว อีกทั้งการเป็นหนี้กับต่างประเทศเป็นผลเสียต่อภาพลักษณ์และความเชื่อถือจากต่างประเทศในเวทีโลก นโยบายใหม่จะมีแนวโน้มเป็นลักษณะของความร่วมมือกันหรือช่วยเหลือกัน โดยมีสัญญาข้อตกลงร่วมกัน เช่น แลกเปลี่ยนบุคลากร ทำวิจัย ศึกษาความ หรือข้อแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรม เช่น โครงการแลกเปลี่ยนนักเรียน ทักษะศึกษาความระยะสั้นจะมีมากขึ้น

ในช่วงที่ประเทศไทยเปิดประตูพัฒนาประเทศเพื่อก้าวเป็นประเทศอุตสาหกรรมใหม่ของเอเชียในระยะแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 นั้น นโยบายต่างประเทศของไทยได้เปิดเสรีทางการค้า การลงทุน โดยภาคตะวันออกเป็นแหล่งลงทุนด้านธุรกิจการท่องเที่ยว และอุตสาหกรรมจากต่างประเทศเป็นจำนวนมากหลายโครงการ ซึ่งยังคงดำเนินอยู่ต่อไป แม้ว่าจะมีความอยู่ตัวและลดลงบ้างในอนาคต แต่สาเหตุนี้กระทบต่อการจัดการศึกษาทั้งของภาคตะวันออกเองและของประเทศให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง เพราะมีแนวโน้มว่าการศึกษจะเป็นอุตสาหกรรมได้อย่างหนึ่ง จึงต้องพัฒนาการศึกษาให้มีความเป็นสากลเป็นนานาชาติ (Internationalization) มากขึ้น ในทุกระดับการศึกษา

ด้วยเหตุที่นโยบายการศึกษามีส่วนสัมพันธ์กับการร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ทำให้นโยบายการศึกษากลายเป็นนโยบายการเมือง ส่วนหนึ่งในการเตรียมความพร้อมให้ ความรู้ ความเข้าใจ รวมทั้งปลูกฝังคุณลักษณะความเป็นไทย ความรักชาติ ดำเนินถึงผลประโยชน์ และสถานภาพของประเทศในเวทีโลก การศึกษาต้องให้ความรู้ เกี่ยวกับประเทศไทยในบริบทโลก แทนการเรียนรู้เรื่องของประเทศในลักษณะประเทศเดี่ยวที่ตัดขาดจากสังคมโลก การติดต่อ การรับความช่วยเหลือ การร่วมมือ รวมทั้งการรับวัฒนธรรมจากต่างชาติต้องมีวิจรรณญาณให้รอบคอบ และรู้จักคัดสรร โดยพิจารณาความเหมาะสม ผลดีผลเสียให้รอบด้าน

การรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศที่ผ่านมา นอกจากทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อถึงการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการเมืองระหว่างประเทศของไทยหลายประการแนวโน้มในอนาคต แม้ว่าจะยังคงมีการร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศอยู่ แต่จะมีการวางแผนเพื่อป้องกันปัญหาที่จะเกิดจากอิทธิพลต่างชาติเข้ามากระทบบริบทของไทยมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ในด้านการศึกษาแล้ว อิทธิพลต่าง

ประเทศไทยยังคงมีอยู่ทั้งในด้านแนวคิด รูปแบบ ตลอดจนการกำหนดทิศทางในการจัดการศึกษา เพราะ
นำทางการศึกษาของไทยส่วนมากเป็นผู้จบการศึกษาจากต่างประเทศมา แต่แนวโน้มในอนาคตจะ
มีการปรับปรุง ปรับเปลี่ยนระบบการศึกษาให้เหมาะสมกับความเป็นไทยมากขึ้น จะมีการนำแนว
คิดและภูมิปัญญาไทยมาใช้ผสมผสานกับแนวคิดตะวันตก เพื่อจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับบริบท
ของไทย

ในอนาคตแนวโน้มการรับความช่วยเหลือและความร่วมมือจากประเทศตะวันตก เช่น ยุโรป
และสหรัฐอเมริกาจะลดลง และเปลี่ยนรูปแบบเป็นความร่วมมือ แลกเปลี่ยนกันมากกว่าความ
ช่วยเหลือแบบให้เปล่า ก็มีความพยายามของไทยในการเปิดเวทีความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่มี
ทิศทางใหม่ คือ แสวงหาความร่วมมือช่วยเหลือกันกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียงและประเทศใน
ภูมิภาคอื่นแทน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับประเทศเพื่อนบ้านที่มีโครงสร้างทางบริบทคล้ายคลึงกัน แต่
ไม่มีความสัมพันธ์กันมาช้านาน เริ่มมีแนวโน้มว่าจะเปิดความสัมพันธ์คือกันเพื่อแสวงหาความช่วย
เหลือและร่วมมือกันทั้งทางด้านการศึกษา วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และการพัฒนาประเทศ ภาคตะวัน
ออกซึ่งมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ อินโดจีน จะเป็นเส้นทางสำคัญทั้งทางบกและ
ทางทะเลในการติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้านอย่างสะดวก นอกจากนี้ ยังมีองค์การระหว่างประเทศ
ในระดับภูมิภาคขนาดเนย์ คือ อาเซียน (Asean) ที่จะประสานความร่วมมือและสร้างความสัมพันธ์
ระหว่างประเทศในภูมิภาคที่เป็นสมาชิก 10 ประเทศ ส่งผลถึงการศึกษา ซึ่งจะมีโครงการแลกเปลี่ยน
นักเรียน ครู บุคลากร ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อร่วมกิจกรรมวิชาการ วิจัย และศึกษาเรื่องราวของภูมิ
ภาคมากขึ้นอีกด้วย

ตอนที่ 2 แนวโน้มของการจัดการศึกษาของภูมิภาคตะวันออกของไทยในระดับต่าง ๆ ที่
เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในต้นศตวรรษที่ 21

2.1 แนวโน้มการจัดการศึกษาในภาพรวม (เชิงนโยบาย)

พบว่า นโยบายการศึกษาของรัฐบาลในภาพรวมมีลักษณะกว้างครอบคลุมการจัดการ
ศึกษาทั้งประเทศ มีความเป็นนามธรรมอยู่หลายประการ และไม่สอดคล้องกับบริบทของการจัดการ
ศึกษาให้เหมาะสมในแต่ละภูมิภาคได้ ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้บริบทของภูมิภาคเปลี่ยนแปลงไป
องค์ความรู้ในท้องถิ่นสูญสลายไปด้วย ดังนั้นในทางปฏิบัติ แม้ยังคงมีนโยบายกลางเป็นหลักในการ
จัดการศึกษาเพื่อความเสมอภาคและความมั่นคงของชาติ แต่เมื่อมีการกระจายอำนาจแล้ว องค์กร
ส่วนท้องถิ่นจะมีบทบาทมากขึ้นในการจัดการศึกษาของภูมิภาค จะมีหน่วยงานรับผิดชอบ คิดตาม
ผล ตรวจสอบและประเมินผลกันเองภายในภูมิภาค จะมีแผนงานหรือโครงการสำหรับปฏิบัติได้จริง

เป็นรูปธรรมที่ทำได้เหมาะสมกับภูมิภาคมากขึ้นแต่ยังคงสนองตอบค่อนนโยบายหลักของชาติอยู่ และต้องระวังไม่ให้ขัดแย้งกันด้วย

นอกจากนี้จะมีกระจายโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาในภูมิภาคมากขึ้นทุกระดับการศึกษา เพราะการศึกษาขยายตัวเพิ่มขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น ท้องถิ่นมีบทบาทติดตามการเข้าศึกษาของเยาวชนในภูมิภาคได้มากขึ้น มีการร่วมมือและประสานงานกันภายในภูมิภาคเพื่อปรับปรุงและพัฒนาการศึกษาให้ดีขึ้น

ในด้านกรเรียนการสอนจะมีการกำหนดจุดมุ่งหมายในแต่ละระดับให้ชัดเจนขึ้น เช่น มีความรู้ความสามารถในการใช้เครื่องมือและเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีความรู้ภาษาต่างประเทศเพียงพอแก่การประกอบอาชีพ มีความรู้เรื่องของท้องถิ่นพอที่จะพัฒนาท้องถิ่นได้ มีการฝึกทักษะด้านอาชีพ เพื่อให้ประกอบอาชีพอิสระได้ด้วยตนเอง ปลูกฝังให้มีนิสัยรักและสนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ มีทักษะและวิจระญาณสามารถติดตามความเคลื่อนไหวและความก้าวหน้าทางวิชาการใหม่ ๆ ได้ทันสมัยอยู่เสมอ สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงชีวิตให้ดีขึ้น การจัดการศึกษาทุกระดับชั้นมุ่งเน้นให้เกิดทักษะในการพัฒนาตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ที่ทันและนำการเปลี่ยนแปลง มีวิสัยทัศน์ มองโลกกว้าง พร้อมทั้งส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม สร้างจิตสำนึกเพื่อส่วนรวมและท้องถิ่น บูรณาการความรู้ ความคิด และวิทยาการสมัยใหม่นำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืนและสอดคล้องกับยุคสมัย

2.2 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับก่อนนุ้ยเรียน

พบว่า การศึกษาระดับนี้แม้มิใช่เป็นการศึกษาภาคบังคับ แต่เป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญมากและมีผลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอย่างค่อนเนื่อง รัฐบาลเห็นความสำคัญและเห็นด้วยในหลักการทำให้มีการศึกษาระดับนี้เพื่อปูพื้นฐานให้เด็กได้มีพัฒนาการอย่างถูกต้องต่อไป เนื่องจากมีแนวโน้มว่าโครงสร้างของครอบครัว และสังคมในอนาคตจะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก สถาบันครอบครัวทำหน้าที่เลี้ยงดูเด็กได้ไม่เต็มที่เหมือนแต่ก่อน ฉะนั้นการศึกษาระดับนี้จึงมีความจำเป็นมากขึ้นตามมา จากนโยบายของรัฐที่ส่งเสริมให้เอกชนลงทุนจัดการศึกษาระดับนี้ ทำให้มีแนวโน้มว่าสถานศึกษาระดับนี้จะมีเพิ่มมากขึ้น กระจายออกไปมากในพื้นที่ของภูมิภาคทั้งในตัวอำเภอเมือง อำเภอใหญ่ และชุมชนเมือง ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มต้องการการศึกษา ระดับนี้เพิ่มขึ้นด้วย ตั้งแต่สถานรับเลี้ยงเด็กอ่อนไปจนถึงโรงเรียนอนุบาล นอกจากสถานศึกษาของเอกชนจะจัดด้านนี้แล้ว หน่วยงานของรัฐเองหลายกระทรวง หลายสังกัดก็ให้ความสนใจและมีแนวโน้มจะจัดการศึกษาระดับนี้เพิ่มขึ้นด้วย ไม่ว่าจะเป็นเทศบาล โรงพยาบาล สถานประกอบการ โรงงาน ซึ่งเริ่มมีไปบ้างแล้วในขณะนี้

ตามหลักวิชาโรงเรียนอนุบาลมีแนวโน้มจะขยายการศึกษาระดับประถมศึกษาเพิ่มขึ้นภายในโรงเรียน เพื่อให้เด็กได้เรียนต่อเนื่องและได้พัฒนาความพร้อมไปด้วยได้โดยตลอดและสะดวกไม่ต้องการย้ายสถานศึกษา เพราะโรงเรียนประถมศึกษาของรัฐก็มีแผนกอนุบาลอยู่บ้างแล้ว แต่ตามความเห็นของผู้เชี่ยวชาญเห็นว่าไม่ควรกำหนดเป็นการศึกษากวดบังคับ เพราะจะมีปัญหาการจัดการที่ไม่ทั่วถึงและจำกัดด้วยงบประมาณ และถ้าต้องมีการขยายการศึกษาภาคบังคับควรจะต้องขยายในระดับสูงขึ้นไป อย่างไรก็ตาม การศึกษาระดับนี้ยังคงมีความจำเป็นมากขึ้นสำหรับสังคมเมือง สิ่งที่จะต้องให้ความสนใจและเอาใจใส่มากเป็นพิเศษคือเรื่องมาตรฐานของสถานศึกษา หลักวิชาในการจัดการศึกษาและวิธีการดูแลเด็ก สอนหนังสือ จัดกิจกรรม รวมทั้งการดำเนินการภายในสถานศึกษาที่เหมาะสมและถูกต้อง เป็นการวางพื้นฐานที่ดีให้แก่เด็ก

สิ่งที่ต้องคำนึงถึงเป็นอย่างยิ่งในด้านการเรียนการสอนระดับนี้ ก็คือ จุดมุ่งหมายและทิศทางการจัดการศึกษา เพราะขณะนี้แต่ละแห่งจัดไม่ได้มาตรฐานเดียวกัน การเรียนการสอนมักจะเน้นเนื้อหาวิชาเพื่อการศึกษาต่อซึ่งผิดหลักการและยังไม่เหมาะสมกับวัยของเด็ก แต่เป็นเพราะค่านิยมในสังคมทำให้สถานศึกษาต้องปรับกระบวนการตามกระแสความต้องการแต่เมื่อมีแนวโน้มจะปฏิรูปการศึกษาใหม่ การศึกษาจะเป็นบริการทางสังคมที่รัฐต้องจัดให้ทั่วถึงและกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมรับผิดชอบจัดการศึกษา แนวโน้มของการศึกษาก่อนวัยเรียนจะเปลี่ยนกระบวนการจัดและการกำหนดจุดมุ่งหมายไป เพราะไม่ต้องการแข่งขันกันเข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาที่มีชื่อเสียงอย่างเช่นทุกวันนี้ ทำให้การศึกษาก่อนวัยเรียนมีแนวโน้มจัดได้ตามหลักวิชาคือเน้นพัฒนาการของเด็กทุกด้าน เพื่อการเรียนรู้และพัฒนาตนเองที่เหมาะสมตามเอกัตภาพ ควบคู่ไปกับการพัฒนาคุณลักษณะนิสัยอันพึงประสงค์

แนวโน้มของการจัดการเรียนการสอนระดับนี้ จะมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องวางมาตรฐานการจัดกระบวนการเรียนการสอนในชั้นเรียน กำหนดขอบเขตเนื้อหาวิชาและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก เน้นการปลูกฝังค่านิยมที่เหมาะสม ทักษะคติเกี่ยวกับคุณธรรม จริยธรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตและการศึกษา โดยเฉพาะความรู้รักสนุกในการเรียน รักโรงเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อการเรียน เพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนระดับสูงขึ้นไป

2.3 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา

พบว่า การศึกษาระดับนี้มีแนวโน้มจะพัฒนาอาคารสถานที่วัสดุอุปกรณ์ให้ดีขึ้น จะได้รับการปรับปรุงด้านคุณภาพให้มีมาตรฐานเดียวกันมากขึ้น เพราะเป็นการศึกษากวดบังคับที่รัฐต้องจัดอย่างทั่วถึงและเพียงพอในอนาคตเมื่อมีการกระจายอำนาจมากขึ้น การศึกษาระดับนี้จะได้รับการขยายเหลือและประสานงานกันมากขึ้นระหว่างโรงเรียน ชุมชนและท้องถิ่น เพื่อจัดการศึกษาให้

สมาชิกในท้องถิ่นของคน มีการตรวจสอบ ติดตามผล และร่วมมือกันในระดับจังหวัด เพื่อช่วยพัฒนาสถานศึกษาให้ดีขึ้น ดังนั้น การบริหารงานจะมีความคล่องตัวและสะดวกมากขึ้น ด้วย

ในด้านการศึกษาการสอนมีแนวโน้มว่าหลักสูตรจะเป็นเนื้อหาที่บูรณาการความรู้ด้านวิทยาศาสตร์กับสังคมศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันให้เกิดความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิต สังคม และโลกมากขึ้น รวมทั้งมีการผสมผสานเนื้อหาด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่กับธรรมชาติ ให้เข้าใจการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น นอกจากนี้ยังคงมีการฝึกทักษะพื้นฐานด้านอาชีพ เพื่อให้เกิดความคิดสร้างสรรค์ และพัฒนาไปสู่อาชีพได้ในระดับสูง ส่วนเนื้อหาวิชาในชั้นสูงขึ้นไปจะเรียนเนื้อหาสาระของวิชาการที่ละเอียดขึ้นเป็นรายวิชา จะเป็นการเรียนเพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในการดำเนินชีวิต ไม่ใช่เรียนด้วยการท่องจำเนื้อหาเพียงอย่างเดียว กระบวนการเรียนการสอนจะมีสื่อการสอน และนวัตกรรมต่าง ๆ มาใช้ประกอบทำให้สนุกกับบทเรียน ได้ประโยชน์และเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนมากขึ้น

ในส่วนของกิจกรรมเสริมหลักสูตร มีแนวโน้มว่าจะเพิ่มเติมกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ให้กับผู้เรียนได้รับความรู้เพิ่มเติมที่จำเป็นกับชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น การพาไปทัศนศึกษานอกสถานที่ ทำให้ได้รับความรู้จากสถานที่จริง การเรียนรู้เรื่องราวเกี่ยวกับท้องถิ่น ทำให้หาสื่อประกอบการสอนหรือบุคคลที่จะให้ความรู้ นอกเหนือจากหนังสือได้ สะดวกขึ้นและเห็นความเกี่ยวข้องระหว่างสิ่งที่เรียนกับสิ่งที่ประสบพบเห็นในชีวิตประจำวัน โดยตรง เข้าใจและรู้จักตนเองดีขึ้น มีการเรียนคอมพิวเตอร์และภาษาต่างประเทศด้วยสื่อประกอบการเรียนการสอนที่ทำให้สนุกกับการเรียน และได้ประโยชน์ เต็มที่

ด้านหมวดผลงานพื้นฐานอาชีพ มีแนวโน้มจะได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัติในเรื่องที่เกี่ยวกับอาชีพของท้องถิ่นมากขึ้น เพื่อให้มีทักษะการประกอบอาชีพและมีความรู้ที่จะพัฒนาอาชีพเดิมของท้องถิ่นได้

ด้านครูผู้สอนมีแนวโน้มจะได้รับการศึกษาต่อเพิ่มคุณวุฒิให้สูงขึ้น มีโอกาสก้าวหน้าในการทำงาน การพิจารณาความดีความชอบและการเลื่อนระดับ จะพิจารณาจากผลงานและการปฏิบัติงาน ซึ่งผู้ประเมินสามารถเห็นผู้ปฏิบัติได้ชัดเจน โดยตรง เพราะจะมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นรับผิดชอบโดยตรง ทำให้ผลการพิจารณาเหมาะสมมากขึ้น เป็นที่พอใจของผู้ได้รับการประเมิน ส่งผลให้ครูมีความภาคภูมิใจ มีเกียรติ มีความพอใจในอาชีพและในการปฏิบัติงานมากขึ้น

แนวโน้มของการประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับมีทิศทางที่จะเปลี่ยนแปลงไปอย่างมาก เพราะมีแนวคิดที่จะขยายการศึกษาภาคบังคับออกไปอีกจาก 6 ปี เป็น 9 ปี จนถึง 12 ปี ซึ่งเรียกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะมีผลกระทบต่อทั้งการประถมศึกษาและการมัธยมศึกษาด้วย จะทำให้มีการปรับปรุงหลักสูตร จัดแบ่งเนื้อหาและกระบวนการเรียน-การสอน รวมทั้งโครงสร้างของการ

การใหม่หมด แต่ถึงจะเปลี่ยนเป็นอย่างไรก็ตาม หรือจะเรียกชื่ออย่างไร การจัดการศึกษาจะ
นก่อนเคยถึง 12 ปี การจัดระดับเพื่อบรรจุเนื้อหาและวิชาการที่เหมาะสมก็ต้องนำข้อมูลด้านวัย
และความพร้อมด้านพัฒนาการต่าง ๆ ของผู้เรียนเข้ามาเป็นองค์ประกอบสำคัญในการพิจารณาด้วย
างแน่นอน ฉะนั้นลำดับของเนื้อหาที่เรียนยังคงจะไม่ต่างไปจากที่เป็นอยู่ขณะนี้มากนัก เพียงแต่
การเรียนการสอนจะเปลี่ยนไปตามความเหมาะสมของยุคสมัยเท่านั้น

2.4 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษา

พบว่า การจัดการศึกษาระดับนี้ยังคงแบ่งได้เป็น 2 ตอน คือ ระดับมัธยมต้นกับมัธยม
ปลาย ตามระดับพัฒนาการการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดแบ่งลำดับเนื้อหาวิชาให้เหมาะสม แนว
โน้มในอนาคตมีทิศทางจะขยายการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ดังนั้นการ
ขยายภาคบังคับจะขยายขึ้นมาคือระดับมัธยมศึกษาตอนต้นด้วย และหากนโยบายการขยายการ
ศึกษาภาคบังคับเป็น 12 ปี ก็จะครอบคลุมระดับมัธยมศึกษาทั้งหมด แต่อย่างไรก็ตามในอนาคตอัน
ใกล้ โอกาสและแนวโน้มที่การศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นจะเป็นการศึกษาภาคบังคับนั้นมี
สูงเป็นไปได้สูงมาก อีกทั้งเป็นความจำเป็นของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงเพราะประชาชนต้องมี
การศึกษาสูงขึ้น เพียงพอแก่การทำมาหากินและดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้ เขาจะเห็นความ
สำคัญในการศึกษาต่อระดับนี้มากขึ้น

ในด้านโครงสร้างการบริหารการศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาขนาดเล็กในอำเภอเล็ก ๆ
ของแต่ละจังหวัดมีแนวโน้มจะได้รับการพัฒนาขึ้นให้เป็นโรงเรียนขนาดกลาง มีความพร้อมมากขึ้น
การรับนักเรียนเข้าเรียนต่อ อีกทั้งจะมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น ส่งผลให้ในภูมิภาคมี
ร่วมมือกันพัฒนาสถานศึกษาในเขตพื้นที่ของคนมากขึ้น เพื่อให้บุคลากรได้มีที่เรียนอย่าง
เหมาะสมท้องถิ่นจะรับผิดชอบร่วมกันดูแล ติดตามผลและประเมินผลการจัดการศึกษาให้ดีขึ้น
เหมาะสมขึ้น จะมีการประสานงานและช่วยเหลือกันระหว่างโรงเรียนขนาดเล็กกับโรงเรียนขนาด
ใหญ่ที่อยู่ใกล้กันเพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนให้ดีขึ้น

ด้านการเรียนการสอนจะมีสื่อประกอบการศึกษามากขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจได้
ขึ้น เนื้อหาวิชาจะมีลักษณะประยุกต์มากขึ้น เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงและนำไปใช้
มีวิชาการใหม่ ๆ เรียนต่อเนื่องมาจากระดับประถมศึกษา เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษาต่างประเทศ
จะมีโอกาสได้ฝึกทักษะมากขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ อีกทั้งเนื้อหาส่วนหนึ่งมีการเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องราว
ภูมิภาคและท้องถิ่นเพิ่มเติมขึ้น เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับตนเองและสิ่งแวดล้อมรอบ
ที่ข้องเกี่ยวข้องกับสัมพันธด้วย ช่วยให้เห็นคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่นมีจิตสำนึกหวงแหน และ
โครงการอนุรักษ์ ถ่ายทอดให้เกิดประโยชน์ต่อไป นอกจากนี้จะมีการเรียนวิชาชีพเพื่อเป็นทักษะพื้น

ฐานสามารถพัฒนาไปในระดับสูงได้ อีกทั้งจะได้มีทัศนคติที่ดีกับการประกอบอาชีพ การเรียนจะมีการฝึกปฏิบัติมากขึ้น เพื่อให้มีความรู้จริงและเข้าใจมากขึ้น สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสม

เนื้อหาวิชาสำหรับมัธยมศึกษาตอนปลายมีแนวโน้มจะปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมขึ้นทั้งเป็นพื้นฐานการศึกษาต่อระดับสูงและการประกอบอาชีพเบื้องต้น อีกทั้งมีการจัดหลักสูตรที่ยืดหยุ่นเพื่อให้สามารถเลือกเรียนวิชาเสริมที่สอดคล้องกับแผนการเรียน เช่น สายวิทยาศาสตร์ จะมีกลุ่มวิชาด้านอุตสาหกรรม เกษตรกรรม คหกรรม ให้เรียนเสริมโดยผู้เรียนเลือกเรียนตามความสนใจ เพียงหมวดเดียวแม้จะนำไปประกอบอาชีพไม่ได้โดยตรงนักเมื่อจบการศึกษา แต่จะเอื้ออำนวยให้ประโยชน์ในการเรียนต่อระดับสูงได้ เช่น เรียนต่อสายวิศวกรรม เกษตรกรรม คหกรรม วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีการอาหาร เต้นโย ฯลฯ ส่วนสายศิลปศาสตร์ จะมีกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ อื่น ๆ ธุรกิจ การท่องเที่ยว การบริหาร ศิลป ดนตรี ให้เลือกเรียนตามความสนใจเพิ่มขึ้นอีกอย่างน้อย 1 กลุ่ม เพื่อเป็นพื้นฐานประกอบอาชีพได้บ้างและเรียนต่อระดับสูงขึ้นไปได้เหมาะสมกับสาขาที่เปิดสอนในสถาบันอุดมศึกษา เช่น มีวิชาเลือกภาษาจีน ภาษาญี่ปุ่น เสริมแผนการเรียนศิลป์ฝรั่งเศส หรือศิลป์เยอรมัน มีวิชาด้านบริหารธุรกิจ การโรงแรม การธนาคาร การท่องเที่ยว ศิลป ดนตรี ฯลฯ ที่สามารถเป็นพื้นฐานให้ศึกษาค่าได้สูงขึ้น

นอกจากนี้การเรียนวิชาการต่าง ๆ ในระดับมัธยมศึกษา ซึ่งมีแนวโน้มว่าจะเป็นการศึกษาภาคบังคับด้วย เมื่อมีการปฏิรูปการศึกษาแล้ว การเรียนการสอนจะเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน การศึกษากับการดำเนินชีวิตจะมีความสัมพันธ์กัน ชุมชน ห้องถิ่นและโรงเรียนจะมีส่วนสนับสนุนซึ่งกันและกัน การเรียนรู้จากสภาพแท้จริงในชุมชนที่อยู่อาศัยอยู่จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก กิจกรรมเสริมในโรงเรียนจะมีลักษณะเป็นกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ พัฒนาชุมชน พัฒนาห้องถิ่นที่สอดคล้องกัน เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตไปด้วยโดยตรง รวมทั้งจะมีกิจกรรมที่ส่งเสริมอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น และกิจกรรมปลูกฝัง ถ่ายทอดความเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้เกิดสันติสุขในสังคมจะมีมากขึ้นด้วย เด็กจะมีความผูกพันและเห็นประโยชน์ร่วมกันในการพัฒนาท้องถิ่นมากขึ้น เพราะได้เรียนและได้ใช้ชีวิตอยู่ในท้องถิ่น ได้สัมผัสกับความเป็นจริงในท้องถิ่น โดยตรงเป็นระยะเวลาอันพอสมควรตามจำนวนปีของการศึกษาภาคบังคับหรือการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ขยายเวลาออกไป เป็นการช่วยพัฒนาท้องถิ่นโดยคนในท้องถิ่นเอง เพื่อจะได้เหมาะสมและเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง

ส่วนครูผู้สอนจะเป็นผู้มีความรู้ ความสามารถในสาขาวิชาที่สอนจะมีการประเมินผลงานเพื่อความเหมาะสมในการสอน ครูจะมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู เป็นหลักประกันในการทำหน้าที่ด้วยความตั้งใจ เอาใจใส่และรับผิดชอบ โดยที่ครูมีโอกาสก้าวหน้าในสายงานมากขึ้น มี

โอกาสทำผลงานเพื่อเลื่อนระดับ จะได้รับโอกาสให้ศึกษาต่อสูงขึ้น รวมทั้งได้ศึกษาดูงานเสริมประสบการณ์มากขึ้น ซึ่งขณะนี้ก็เริ่มมีบ้างเป็นแนวทางอยู่แล้ว

2.5 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับอาชีวศึกษา

พบว่า การศึกษาระดับนี้จะเป็นระดับที่รองรับการขยายตัวของการลงทุนภาคอุตสาหกรรม ธุรกิจ และการท่องเที่ยว การบริการอย่างมาก เพราะแวดล้อมของสังคมในอนาคตมีทิศทางเปลี่ยนไปเป็นสังคมเมือง สังคมอุตสาหกรรม สังคมธุรกิจ ที่ต้องการผู้จบการศึกษาประเภทต่าง ๆ ตามสายงานเข้าทำงานมากขึ้น การศึกษาระดับนี้มีแนวโน้มขยายตัวมากขึ้นในภาคตะวันออก ทั้งการจัดตั้งสถานศึกษาเพิ่มขึ้นและเปิดสอนสาขาวิชาใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้นตามความต้องการของสังคม อีกทั้งจะมีการขยายตัวเปิดสอนถึงระดับปริญญาด้วย แต่ การเปิดสอนระดับปริญญาจะเป็นการเปิดหลักสูตรต่อเนื่องในสถาบันอุดมศึกษา มหาวิทยาลัย สถาบันราชภัฏ สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล หรือสถาบันการศึกษาของเอกชน รับช่วงต่อไป เนื่องจากยังไม่สามารถเปิดสอนในสังกัดกรมอาชีวศึกษาได้ ด้วยมีข้อจำกัดด้านระเบียบและความพร้อม

นอกจากจะมีการขยายตัวของหลักสูตรแบบในระบบโรงเรียนอย่างกว้างขวางแล้ว หลักสูตรแบบนอกระบบโรงเรียน เช่น หลักสูตรระยะสั้นก็มีแนวโน้มจะเพิ่มมากขึ้นด้วย เพราะมีผู้นิยมเรียนเพื่อประกอบอาชีพเสริม หารายได้พิเศษ สามารถนำไปใช้ได้โดยตรงและมีแนวโน้มว่าจะนำไปประกอบอาชีพอิสระได้ด้วย

ในด้านการเรียนการสอน มีแนวโน้มว่าจะเรียนโดยการฝึกปฏิบัติมากขึ้น ในโรงเรียนจะมีอุปกรณ์ เครื่องมือให้ฝึกทดลองและปฏิบัติการมากขึ้น อีกทั้งยังจะมีการร่วมมือกันของสถานศึกษาในท้องถิ่น สถานประกอบการ และโรงงาน ให้ความช่วยเหลือด้านศึกษา ดูงาน ฝึกงาน และแลกเปลี่ยนผู้มีความรู้ ความชำนาญเพื่อช่วยสอนนักศึกษาในโรงเรียนเป็นอาจารย์พิเศษให้นักศึกษาได้รับความรู้และประสบการณ์ตรงรวมทั้งให้อาจารย์จากสถาบันการศึกษาไปเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ ทฤษฎี แนวคิดใหม่ และเทคนิควิธีแบบใหม่ให้แก่ผู้ปฏิบัติงานในสถานประกอบการ มีโครงการอบรมเพื่อพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนางานให้ดีขึ้น ซึ่งเริ่มมีบ้างแล้วในขณะนี้ และมีแนวโน้มจะมีเพิ่มขึ้นต่อไป

นอกจากการฝึกปฏิบัติจริงในสายอาชีพแล้ว หลักสูตรมีแนวโน้มจะปรับด้านวิชาการให้มีความเหมาะสมมากขึ้นด้วย โดยจะเพิ่มวิชาที่จำเป็นต่อการทำงาน และการดำรงชีวิตในสังคมแบบใหม่ เช่น ภาษาดังประเทศ ซึ่งจะมีหลายภาษาเพิ่มขึ้นให้เรียน เพราะผู้เรียนจำเป็นต้องใช้ไปดูงาน ฝึกงาน อบรมระยะสั้น อันเป็นโครงการที่สถานประกอบการมีอยู่แล้วกับบริษัทใหญ่ในต่างประเทศ คอมพิวเตอร์ เพื่อให้มีทักษะในการนำไปใช้ปฏิบัติงาน วิชาทางสังคมศาสตร์ เช่น กฎหมาย การเมืองการปกครอง สังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจติดตามความเคลื่อนไหว

และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้อย่างเหมาะสม รวมทั้งปลูกฝังด้านคุณธรรม จริยธรรมในการปฏิบัติงานและการดำเนินชีวิต

แนวโน้มในอนาคตด้านการบริหารจัดการ เนื่องจากจะมีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น จะส่งผลให้การพัฒนาการศึกษาในพื้นที่ที่มีความสะดวก คล่องตัวขึ้น จะมีองค์กรหรือหน่วยงานติดตามผลประเมินผลการปฏิบัติงานในเขตความรับผิดชอบอย่างใกล้ชิดมากขึ้น ทำให้สถานศึกษาต้องปรับปรุงและพัฒนาขึ้นด้วยในทุกด้าน

ในขณะที่เดียวกันแนวโน้มของการพัฒนาอาชีพของท้องถิ่นก็จะได้รับความสนใจ ฟื้นฟูและถ่ายทอดไปสู่การผลิต การจำหน่ายและการบริโภคมากขึ้น เช่น อุตสาหกรรมในครัวเรือน จักสาน อาหาร เครื่องใช้ เครื่องแต่งกาย ตลอดจนสินค้าพื้นเมืองอีกหลายอย่าง จะได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการผลิต โดยพัฒนาการผลิตจากใช้แรงงานพื้นบ้านเป็นการผลิตโดยโรงงาน ทำเป็นอุตสาหกรรมเพื่อจำหน่ายและส่งออกได้ในอนาคต เพราะขณะนี้เริ่มมีเข้าสู่โรงงานบ้างแล้ว เช่น อาหารกระป๋อง ของประดับ ของตกแต่งต่าง ๆ เป็นต้น

สำหรับครูผู้สอนระดับนี้จะมีโอกาสก้าวหน้าในสายงานเพิ่มขึ้น มีโอกาสศึกษาต่อสูงขึ้น รวมทั้งได้ไปศึกษาดูงาน ฝึกอบรม ฝึกปฏิบัติการระยะสั้นเพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะการใช้เครื่องมือสมัยใหม่นำมาสอนเด็กให้ตรงกับกาปฏิบัติงานจริงในสถานประกอบการ อีกทั้งมีแนวโน้มว่ามหาวิทยาลัยในประเทศจะเปิดสอนระดับบัณฑิตศึกษาในสายอาชีพศึกษาเพิ่มขึ้น ทำให้ครูอาชีพศึกษาได้มีโอกาสศึกษาต่อภายในประเทศสูงขึ้นด้วย

2.6 แนวโน้มการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา

พบว่า การศึกษาระดับนี้จะมีการปรับเปลี่ยนทั้งโครงสร้างอย่างมาก เนื่องจากปัจจุบันประสบปัญหาความไม่เป็นเอกภาพในการจัดการศึกษา ทำให้เกิดผลกระทบต่อมาตรฐานและคุณภาพของการศึกษามาก เพราะการศึกษาระดับนี้ผลิตกำลังคนระดับสูงของประเทศเมื่อประสบปัญหาด้านคุณภาพ ทำให้เกิดความวิกฤตทางการศึกษาที่จำเป็นต้องมีการปรับปรุงหรือปฏิรูประบบการอุดมศึกษาใหม่ เพื่อให้ได้มาตรฐานทางวิชาการและมีคุณภาพทัดเทียมกับต่างประเทศ รวมทั้งมีความเป็นสากลทั้งระบบการบริหารจัดการ การเรียนการสอนและการประกันคุณภาพผู้สำเร็จการศึกษานเป็นที่ยอมรับและสามารถพัฒนาเป็นจุดขาย ระดับนานาชาติได้ในอนาคต

เมื่อมีแนวโน้มที่จะปรับหรือปฏิรูประบบการอุดมศึกษาของไทยใหม่ทั้งระบบ โดยเฉพาะแนวคิดที่จะบริหารมหาวิทยาลัยในรูปของมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐบาล หรือมหาวิทยาลัยอิสระที่มีอิสระไปคาบระบบราชการอย่างที่เป็นอยู่ในขณะนี้ มหาวิทยาลัยจะมีพระราชบัญญัติของตนเอง มีการบริหารในรูปของคณะกรรมการ และสภามหาวิทยาลัยเป็นผู้บริหารสูงสุด ตามโครงสร้างใหม่จะทำให้การบริหารมหาวิทยาลัยมีความคล่องตัวมากขึ้น มีโอกาสพัฒนาไป

สู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ และความสะดวกในการจัดการศึกษามากขึ้น ส่งผลให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการ โครงสร้างและวิธีการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยกันใหม่หมดเพราะต้องมีการประเมินผลติดตามผลการปฏิบัติงานของบุคลากรทุกฝ่ายในมหาวิทยาลัย พิจารณาความดีความชอบจากผลงาน อีกทั้งมีการจ้างบุคลากรที่ทำงานในมหาวิทยาลัยด้วยสัญญาเป็นระยะ ๆ สามารถตรวจสอบได้

ตามนโยบายของทบวงมหาวิทยาลัยมีแนวโน้มที่จะขยายการศึกษาระดับอุดมศึกษาให้กว้างขวางขยายออกไปยังส่วนภูมิภาคให้ทั่วถึง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อยู่ไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มีแนวโน้มที่จะเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของสถาบันอุดมศึกษาออกสู่ภูมิภาค จะมีความหลากหลายทั้งในรูปของมหาวิทยาลัยที่เป็นวิทยาเขตของมหาวิทยาลัยใหญ่ในกรุงเทพฯ วิทยาลัยเฉพาะทาง สถาบันเฉพาะด้าน และมหาวิทยาลัยเอกชน ซึ่งขณะนี้ก็เริ่มมีอยู่แล้ว อีกทั้งสถาบันที่มีอยู่เดิมก็มีแนวโน้มจะจัดตั้งคณะวิชาต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น หลักสูตรจะมีหลายรูปแบบและหลายประเภทมากขึ้น เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนสามารถเลือกเรียนได้ตามความสามารถ นอกจากมหาวิทยาลัยของไทยแล้ว มหาวิทยาลัยที่เป็นความร่วมมือกับต่างประเทศ ก็มีแนวโน้มจะมาจัดตั้งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นมหาวิทยาลัยนานาชาติสอนเป็นภาษาอังกฤษ รวมทั้งภาคเอกชนก็มีแนวโน้มมาลงทุนจัดตั้งสถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือด้วย โดยจะเปิดเป็นสถาบันเฉพาะด้าน จัดการศึกษาในสาขาที่บริการชุมชนและตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นโดยตรง

ด้านการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษา สถาบันหลายแห่งมีแนวโน้มจะร่วมมือกัน เช่น ในการจัดตั้งวิทยาเขตใหม่ หรือสถาบันใหม่ จะมีการขอความช่วยเหลือจากสถาบันเดิมในด้านบุคลากร สถานที่ เครื่องมือเครื่องใช้ อีกทั้งการเปิดสอนในสาขาใหม่ที่ยังมีบุคลากรไม่พร้อม ก็มีแนวโน้มจะช่วยเหลือขอเชิญผู้มีความรู้ความสามารถที่อาจอยู่ต่างสังกัดกันมาช่วยสอน ช่วยร่างหลักสูตร และเป็นกรรมการบริหารหลักสูตรร่วมกัน ต่อไปมีแนวโน้มว่าจะทำวิจัยร่วมกัน มีโครงการส่งเสริมการบริการสังคม และทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมร่วมกันระหว่างสถาบัน เพื่อพัฒนาภูมิภาคร่วมกันต่อไป

ยิ่งกว่านั้น สถาบันอุดมศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มที่จะพัฒนาสถาบันไปสู่ความเป็นนานาชาติมากขึ้น ทั้งด้านการเปิดหลักสูตร การจัดการกระบวนการเรียนการสอน การจ้างครูผู้สอน และการรับผู้เข้าเรียน ระบบการจัดการจะมีความเป็นสากลขึ้น วิธีการเรียนการสอนจะมุ่งเน้นให้ผู้เรียนศึกษาด้วยตนเอง (Self Study) มากขึ้น ปลูกฝังให้มีความสนใจใฝ่หาความรู้อยู่เสมอ ศึกษาหาความรู้ได้จากแหล่งต่าง ๆ รอบตัว ไม่จำกัดแค่ที่ได้จากห้องเรียนเท่านั้น รู้จักใช้วิจารณ์ญาณ พินิจพิเคราะห์เหตุการณ์ต่าง ๆ สามารถแก้ปัญหาได้ในทางสร้างสรรค์ มีคุณธรรม จริยธรรม และปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลงได้ รายวิชาประเภทการศึกษาอิสระ (Independent Study) หรือการศึกษา

เฉพาะกรณี (Case Study) และการศึกษาปัญหาพิเศษ (Special Problem) มีแนวโน้มจะเปิดสอนมากขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกการแก้ปัญหาและแสวงหาความรู้ด้วยตนเองอย่างจริงจัง

อภิปรายผลการวิจัย

จากการวิจัยเรื่องนี้ได้ข้อค้นพบที่เป็นประโยชน์ ดังนี้

1. การศึกษากับบริบททางสังคม : การเปลี่ยนแปลงที่นำไปสู่การปรับตัวให้เกิดความสอดคล้องกัน

การจัดการศึกษานั้นมิสามารถกระทำได้โดยลำพัง แต่จะต้องมีปัจจัยด้านต่าง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ สังคมวัฒนธรรม และปัจจัยภายนอก ด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ซึ่งแนวคิดนี้เป็นหลักการของพื้นฐานการศึกษา (Foundations of Education) ว่าด้วย เรื่องราวของการศึกษากับบริบทของการศึกษา (Context of Education) ที่มีความสัมพันธ์ต่อกัน เป็นเหตุเป็นผล เป็นปัจจัยเกื้อหนุน และปัจจัยขัดขวางเป็นอุปสรรคต่อกัน แนวคิดนี้สอดคล้องกับทฤษฎีของผู้เชี่ยวชาญหลายท่านที่ให้ไว้ และสามารถประมวลเป็นกรอบของงานวิจัยในครั้งนี้ 6 ประเด็น และเหตุผลที่ว่าการศึกษาเป็นหน้าที่หนึ่งของรัฐ เป็นกิจกรรมอย่างหนึ่งของสังคมที่ผู้บริหารประเทศต้องจัด และดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนรับผิดชอบทั้งในด้านปริมาณให้ทั่วถึงเพียงพอและคุณภาพให้เหมาะสม มีมาตรฐานเป็นอย่างดี จึงทำให้การศึกษามีความสัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมด้วยอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

เนื่องจากบริบทของการศึกษามีองค์ประกอบหลายด้านที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงทรรศนะไว้ ผู้วิจัยได้สรุปเป็น 6 ประเด็นที่ส่งผลกระทบต่อการศึกษาของไทยคือ ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองและการบริหาร ปัจจัยด้านค่าครองชีพและเศรษฐกิจ ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตและประชากร ปัจจัยด้านแนวคิด ค่านิยมและจริยธรรม และปัจจัยด้านการร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ ซึ่งแต่ละปัจจัยเมื่อมีการเปลี่ยนแปลง ทำให้การศึกษาต้องเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมและสอดคล้องกันไปด้วย อีกทั้งแต่ละปัจจัยยังได้อาศัยการศึกษาเป็นเครื่องมือในการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงแต่ละด้านด้วย เช่น

ปัจจัยด้านการเมืองการปกครองและการบริหาร เมื่อมีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและระบบการจัดการด้านนี้เป็นการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น มีรูปแบบการปกครองตนเองหลายรูปแบบมากขึ้น มีการควบคุม ตรวจสอบและติดตามผลกันเองภายในท้องถิ่นมากขึ้น ส่งผลให้การศึกษาคงต้องทำหน้าที่ให้ความรู้ ฟูพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับบริการ วิธีการ รูปแบบของระบบการเมืองการปกครองและการบริหารที่เปลี่ยนไป รวมทั้งการศึกษาคงให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ บทบาท สถานภาพ ประโยชน์อันพึงมีพึงได้ในฐานะเป็นประชาชนของชุมชนตลอดจนข้อ

ข้อกำหนดต่าง ๆ ที่ต้องประพฤติกฎปฏิบัติตัวความหน้าที่ของความเป็นพลเมืองที่ดีของชุมชน
ขอบเขตของความรับผิดชอบตามกฎหมายและกฎเกณฑ์ของสังคมและยังต้องส่งเสริมความเป็นเอก
ภาพ เพื่อการบูรณาการของคนในชาติในฐานะที่ประเทศไทยเป็นรัฐหนึ่งรัฐเดียว ป้องกันมิให้เกิด
ความคิดความเข้าใจผิด นำไปสู่ความแตกแยก และขัดแย้งกันเองภายในชาติ นอกจากนี้ โครงสร้าง
การบริหารสถานศึกษาในท้องถิ่น ก็จะเปลี่ยนแปลงไปด้วยตามระบบโครงสร้างของการเมืองการ
ปกครอง เริ่มจากประชาชนในท้องถิ่นจะมีบทบาทในการดูแล ตรวจสอบ และติดตามการดำเนิน
งาน การเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของสถานศึกษาว่าเหมาะสมมากน้อยเพียงใด การ
จัดการศึกษาแก่บุตรหลานเป็นไปในทิศทางใด ผู้บริหารมีบทบาท หน้าที่ แต่ไหน และต้องบริหาร
อย่างไร จึงจะเหมาะสม การศึกษาควรจะต้องปรับปรุงด้านไหน อย่างไร สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดการ
เปลี่ยนแปลงทางการศึกษาด้วยอย่างแน่นอน

ปัจจัยด้านค่าครองชีพและเศรษฐกิจ เมื่อมีแนวโน้มว่าค่าครองชีพและเศรษฐกิจจะเปลี่ยน
แปลงไป เช่น ค่าครองชีพจะสูงขึ้น ส่งผลถึงค่าใช้จ่ายและรายได้ของประชาชนในชุมชน ระบบ
เศรษฐกิจจะเปลี่ยนจากเดิมที่เคยเป็นเศรษฐกิจแบบพึ่งพารายได้หลักจากการเกษตรกรรม กลายเป็น
เศรษฐกิจแบบทุนนิยม รายได้หลักจากภาคอุตสาหกรรม และพาณิชยกรรม ทำให้เกิดผลต่อการ
ศึกษาที่ต้องปรับเปลี่ยนทิศทางในการผลิตกำลังคนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ
และการศึกษาเป็นการลงทุนอย่างหนึ่งของรัฐ หากผลิตกำลังคนไม่สอดคล้องกับตลาดแรงงาน จะ
เกิดปัญหาการผลิตกับผลผลิตไม่สัมพันธ์กัน กระทั่งต่อการจ้างงานในตลาดแรงงาน การว่างงาน
ของผู้จบการศึกษา การขาดแคลนกำลังคนที่จำเป็นในด้านที่งานกำลังขยายตัวออกไป จึงเป็นการลง
ทุนที่สูญเปล่าและไม่คุ้มค่า ไม่คุ้มทุน เป็นผลเสียต่อระบบการผลิตและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
ซึ่งเป็นทรัพยากรที่สำคัญและมีค่าของสังคม เท่ากับว่าในระดับมหภาครัฐไม่สามารถวางแผนการ
ผลิตกำลังคนให้เกิดความสมดุลระหว่างอุปสงค์กับอุปทานได้ จึงต้องมีการสำรวจตลาดแรงงาน วาง
แผนการผลิตให้สอดคล้องกัน และให้เกิดการสูญเสียน้อยที่สุด นอกจากนี้ในระดับจุลภาค การ
ศึกษาก็ต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทโดยให้การศึกษา เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจในระบบ
เศรษฐกิจและค่าครองชีพที่เปลี่ยนไป เพื่อให้เยาวชนได้มีวิสัยทัศน์ในการปรับตัว เตรียมตัวด้านวาง
แผนการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพของตนเองในอนาคตให้เหมาะสมด้วยเพื่อให้ผู้เรียนได้รับ
ประโยชน์แก่ตนเองมากที่สุด และประโยชน์นั้นหมุนเวียนกลับคืนสู่เศรษฐกิจของประเทศชาติโดย
รวม

ปัจจัยด้านสังคมและวัฒนธรรม เมื่อมีแนวโน้มว่าระบบสังคมและวัฒนธรรมจะเปลี่ยน
แปลงไป คือจากเดิมเป็นสังคมเกษตรกรรม ผู้คนมีความเป็นอยู่แบบเรียบง่ายและพึ่งพาธรรมชาติใน
การดำรงชีวิต แต่ในปัจจุบันและต่อเนื่องไปถึงอนาคต สังคมภาคตะวันออกจะเปลี่ยนไปเป็นสังคม

อุตสาหกรรม สังคมพาณิชยกรรม และสังคมข้อมูลข่าวสาร ส่วนสังคมเกษตรกรรมนั้นจะลดลง มี
เหลืออยู่บ้างในท้องที่ห่างไกลออกไปจากตัวเมือง ทั้งนี้มีแนวโน้มว่าพื้นที่แถบชานเมืองและในเขต
อำเภอใหญ่ที่ติดต่อกับอำเภอเมืองจะมีลักษณะเป็นสังคมเมืองมากขึ้นด้วย ส่งผลถึงวัฒนธรรมและ
วิถีชีวิตของคนให้ต้องเปลี่ยนไปดำรงชีวิตตามแบบคนในสังคมเมือง อันเป็นวัฒนธรรมใหม่ในการ
ดำเนินชีวิต กระทบถึงวัฒนธรรมเดิมของท้องถิ่นให้เลือนหายไปทั้งที่มีคุณค่าและเหมาะสมกับท้องถิ่น ส่วนวัฒนธรรมใหม่บางอย่างอาจขัดแย้ง ไม่สอดคล้องกับท้องถิ่นเก่าวัฒนธรรมเดิม จึงเป็นหน้า
ที่ของการศึกษาต้องให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องในการปรับตัวและใช้ชีวิตในสังคมใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเหมาะสม เพราะการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องธรรมดาที่ต้องเกิดขึ้น พร้อมทั้งสอนให้รู้
จักรึก หวงแหน เห็นคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ให้รู้จักคิด รู้จักเลือกวัฒนธรรมทั้งเก่าและใหม่มา
มาปรับใช้ให้เหมาะสม ส่วนที่ดีของวัฒนธรรมเก่าต้องช่วยกันฟื้นฟู รักษา และถ่ายทอดให้เข้าใจ
อย่างถูกต้อง เพื่อดำรงคุณค่าที่เหมาะสมไว้ในสังคมและพัฒนาต่อไป อีกทั้งการศึกษาต้องทำหน้าที่
ป้องกันมิให้การฟื้นฟู อนุรักษ์วัฒนธรรมเดิมเป็นไปในลักษณะเกิดกระแสต่อต้าน ปลูกกระดุมทาง
ความคิดให้เกิดความเป็นภูมิภาคนิยม (Regionalism) หรือท้องถิ่นนิยม (Localism) จนทำให้เกิด
ความแตกแยกขึ้นภายในชาติโดยรวมได้ เพียงแต่ให้เห็นคุณค่าที่ควรรักษาไว้เป็นมรดกทางภูมิ
ปัญญาพื้นถิ่นที่นำมาผสมผสานกับวัฒนธรรมใหม่ได้อย่างกลมกลืน การศึกษาต้องช่วยเสริมสร้าง
เรื่องความแตกต่างแต่ไม่แตกแยกและอยู่ในสังคมที่มีความหลากหลายได้อย่างเป็นสุข

ปัจจัยด้านคุณภาพชีวิตและประชากร เมื่อมีแนวโน้มว่าโครงสร้างของประชากรจะ
เปลี่ยนไป จากความเจริญก้าวหน้าทางการแพทย์และสาธารณสุข ทำให้ประชากรมีอายุยืนยาวมาก
ขึ้น ประกอบกับภาวะบีบคั้นทางเศรษฐกิจทำให้ต้องมีการวางแผนครอบครัว ส่งผลให้อัตราการเกิด
ลดลง แต่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการขยายตัวของอุตสาหกรรม ธุรกิจ และพาณิชยกรรมมากขึ้น การ
เคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชากรต่างภูมิภาคจะเข้ามาหางานทำและพักอาศัย รวมทั้งสัญจรผ่านไปมา
มากขึ้นตามไปด้วย ทำให้ประชากรเพิ่มมากขึ้นอย่างรวดเร็วจนอาจเกิดการควบคุม หรือวางแผนการ
ใช้พื้นที่ไม่รัดกุมไม่เหมาะสม ปัญหาสังคมจะตามมาไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลาย มล
ภาวะ ชุมชนแออัด แหล่งเร่ร่อน ฯลฯ กระทบต่อคุณภาพชีวิตของประชากรที่มีอยู่เดิมและที่เข้ามา
อยู่ใหม่อย่างแน่นอน ประชากรจะมีความเครียดสูงขึ้น ชีวิตประจำวันต้องแข่งขันกับเวลา ต้องรีบเร่ง
มากขึ้น รวมทั้งต้องพร้อมที่จะรับข้อมูลข่าวสารตามความเคลื่อนไหวให้ทันการณณ์ เป็นปัญหาด้าน
การปรับตัวและการดำเนินชีวิต การศึกษาต้องทำหน้าที่เผยแพร่วิธีการปรับตัวและการใช้ชีวิตใน
สังคมสมัยใหม่ ให้ความรู้เกี่ยวกับการรักษาสุขภาพอนามัย การแบ่งเวลาและใช้เวลาให้เกิด
ประโยชน์ การรู้จักผ่อนคลายความตึงเครียด และพักผ่อนที่เหมาะสม ถูกวิธี ถูกต้องตามหลักวิชา รู้
จักป้องกัน ดูแลรักษาอนามัยส่วนบุคคลและชุมชน รักษาความสะอาดและสิ่งแวดล้อมให้เหมาะสม

กิจกรรมในสถานศึกษามีโครงการที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและระดมพลังด้านสภาพแวดล้อมให้ท้องถิ่นน่าอยู่อาศัยและเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรที่สอดคล้องกัน

ปัจจัยด้านแนวคิด ค่านิยม และจริยธรรม เมื่อมีแนวโน้มว่าทิศทางในด้านนี้จะเปลี่ยนไป ความกระแสนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรม เศรษฐกิจ ฯลฯ แนวคิด ค่านิยมของคนในสังคมย่อมเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ซึ่งความนิยมด้านวัตถุ เครื่องมือ อุปกรณ์ของตกแต่งบ้านตามสมัยนิยม และเพื่อแสดงฐานะ ค่านิยมในสินค้าฟุ่มเฟือย เกิดความจำเป็นจะตามมา แนวคิดด้านวัตถุนิยม บริโภคนิยม ส่งผลให้เกิดค่านิยมด้านความหรูหรา ความฟุ้งเฟ้อ ความสบายมีมากขึ้น กระทั่งต่อจริยธรรมด้านความประพฤติ การปฏิบัติตัว ความเห็นแก่ตัว ทำเพื่อประโยชน์ส่วนตัวจะมีมากขึ้น โครงสร้างครอบครัวเปลี่ยนไป จึงทำหน้าที่ปลูกฝังขัดเกลาเรื่องนี้ได้น้อยลง การแพร่ภาพของสื่อมวลชน และความสะดวกจากการคมนาคมทำให้โอกาสในการแพร่กระจายตัวแบบความประพฤติ และลักษณะนิสัยที่ไม่เหมาะสมได้สะดวก รวดเร็วและกว้างขวางขึ้น ก่อให้เกิดการลอกเลียนแบบ โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ และขาดตัวแบบที่ดีในสังคม การศึกษาต้องรับหน้าที่ด้านนี้โดยตรง และสังคมก็คาดหวังให้รับผิดชอบในเรื่องนี้ด้วย ซึ่งต้องปรับปรุงวิธีการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การจัดสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน รวมทั้งการเป็นแบบอย่างที่ดีของครู บุคลากร และสังคมรอบด้าน เพื่อช่วยเสริมสร้างจริยธรรมอันพึงประสงค์ การดำรงชีวิตในแนวทางที่เหมาะสมตามค่านิยมอันพึงปรารถนาของสังคม ซึ่งบทบาทของโรงเรียน สถาบันศาสนา และสถาบันครอบครัวต้องหันมาร่วมมือกัน เสริมสร้าง ปลูกฝัง แนวคิด ค่านิยม และจริยธรรมที่ถูกต้องให้แก่เยาวชนอย่างสอดคล้องประสานกัน

ปัจจัยด้านการร่วมมือและรับความช่วยเหลือจากต่างประเทศ เมื่อมีแนวโน้มว่าการให้ความช่วยเหลือแบบให้เปล่าจะลดลงจนถึงหมดไปเพราะภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยนแปลง การให้เงินกู้มีมากขึ้น ขณะเดียวกันรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศจะเปลี่ยนไปจากการรับความช่วยเหลือของไทยกับการให้ความช่วยเหลือของประเทศมหาอำนาจ จะกลายเป็นการร่วมมือกัน มีข้อแลกเปลี่ยนกัน ตลอดจนจนประเทศที่เคยมีสัมพันธ์ต่อกัน เคยติดต่อกัน ก็มีแนวโน้มจะเปลี่ยนไป ภาวะความช่วยเหลือจากประเทศคู่สัญญาจะลดลงหรือถอยหมดไป ขณะเดียวกันสภาวะโลกไร้พรมแดน ทำให้ทุกประเทศพยายามปรับตัวเข้าหากัน ประเทศไทยก็มีแนวโน้มจะติดต่อหาความร่วมมือกับประเทศอื่น ๆ มากขึ้น นอกเหนือจากสหรัฐอเมริกาและประเทศในยุโรป จะมีทิศทางไปภูมิภาคอื่นและประเทศในภูมิภาคเดียวกัน โดยเฉพาะประเทศเพื่อนบ้านที่มีพรมแดนติดต่อกัน มีบทบาททางสังคมคล้ายกัน จะเปิดพรมแดนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน มีสัมพันธ์ต่อกันมากขึ้น และแสวงหาความร่วมมือกันต่อไป การศึกษาจะมีส่วนสำคัญในการให้ความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องราวเกี่ยวกับประเทศต่าง ๆ ที่ไทยมีความสัมพันธ์ด้วย เพื่อเป็นพื้นฐานการติดต่อ ร่วมมือ แลกเปลี่ยนและ

เรียนรู้เพื่อเข้าใจกันให้มากขึ้น รวมทั้งการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศด้วย นโยบายการศึกษาจะมีการปรับเปลี่ยนให้สัมพันธ์กับนโยบายต่างประเทศ สถาบันการศึกษาจะมีการปรับเปลี่ยนตัวเองไปสู่ความเป็นนานาชาติมากขึ้น เพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลง มีหลักสูตรที่เกิดจากความร่วมมือกับต่างประเทศ ส่งเสริมการแลกเปลี่ยนครู อาจารย์ นักศึกษา และมีการทำวิจัยร่วมกันมากขึ้น องค์ความรู้จะแพร่กระจายและถ่ายทอดถึงกันได้สะดวกขึ้น ทำให้ครู อาจารย์ สถานศึกษา และนักศึกษาต้องปรับตัวใหม่ในการเรียนรู้และการอยู่ในสังคมได้อย่างเหมาะสมต่อไป

2. การศึกษากับการวางแผนสำหรับอนาคต : การคาดการณ์เพื่อเตรียมการปรับตัวได้ทันการณ์

ในการกำหนดและดำเนินนโยบายทางการศึกษา จำเป็นต้องมีการวางแผนไว้ล่วงหน้าสำหรับอนาคต เพื่อจะได้เตรียมการจัดและดำเนินการศึกษาได้อย่างมีทิศทางและบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหมาย ซึ่งในการวางแผนสำหรับอนาคตนั้น ประเทศไทยได้มีการจัดทำ “แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ” มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นแผนฉบับแรก จากนั้นมีการวางแผนล่วงหน้าแผนละ 5 ปี จนถึงปัจจุบันเป็นระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 เป็นแนวทางในการบริหารประเทศ ในขณะที่เดียวกันก็มี “แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ” เป็นแนวทางพัฒนาการศึกษาเป็นการเฉพาะซึ่งมีเนื้อความอันเป็นวิถีทางปฏิบัติสอดคล้องกับแผนพัฒนาฯ

เมื่อลงสู่การปฏิบัติ หน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการศึกษาก็ได้จัดทำแผนพัฒนาการศึกษาของตนเองเพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานของแต่ละกระทรวง ทบวง กรมออกไปอีก กล่าวได้ว่าโดยหลักการแล้ว ประเทศไทยมีแผนหลักและแผนดำเนินการกระจายกันออกไปตามขอบข่ายงานที่รับผิดชอบ หากแต่ว่าหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษานั้น มีอยู่มากมายหลายสังกัดและหลายรูปแบบในการดำเนินงานปัญหาที่เกิดขึ้นจึงเป็นเรื่องของการประสานงาน การขอความร่วมมือการติดตามผลและการประเมินผลเพื่อการพัฒนา ดังผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญได้แสดงถึงแนวโน้มในด้านนี้ว่าอยู่ในระดับปานกลางเท่านั้น จุดนี้จึงเป็นปัญหาใหญ่ทำให้เกิดความไม่คล่องตัว ดัดจริต ขัดแย้ง ไม่เห็นด้วย และเพิกเฉยไม่สนใจ ทำให้งานล่าช้า เสียหายและไม่ทันการณ์ ดังนั้นในอนาคต จึงต้องมีการกระจายอำนาจ การปกครองตนเองเพื่อให้เกิดความคล่องตัวขึ้น และประสานงานกันสะดวกขึ้น ซึ่งการเปลี่ยนแปลงครั้งนี้ดีในหลักการ แต่ในทางปฏิบัติต้องแน่ใจว่าท้องถิ่นเข้าใจหลักการและวิธีการสามารถปฏิบัติได้ตามหลักการที่ถูกต้องจริง เพื่อมิให้เกิดความเสียหาย บิดเบือน เบี่ยงเบนอีกทั้งก่อให้เกิดความแตกแยก สร้างปัญหาในระยะยาวต่อไป การคาดการณ์ในอนาคตจึงจำเป็นต้องคำนึงผลเสียหรือผลกระทบในทิศทางตรงข้ามอันไม่พึงประสงค์ที่จะตามมาด้วย

สำหรับการจัดการศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงในอนาคตนั้น ประเทศไทยได้มีการ
 ในตัวในเรื่องนี้อยู่แล้ว พิจารณาได้จากมีการวางแผนพัฒนาตัวหน้างานไว้ตามแผนพัฒนา
 เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทุกระดับของการศึกษา แม้ในเรื่องสังคม วัฒนธรรม กิติ โดยสำนัก
 แผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สังกัดสำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ วางแผนการให้
 แต่ละเขตการศึกษา จัดทำแผนพัฒนาฉบับนี้ ภาคตะวันออกเป็นเขตการศึกษา 12 ซึ่งแนวโน้มของ
 ความเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของผู้เชี่ยวชาญก็ให้ความเห็นสอดคล้องกันกับแผนว่าจะต้องมีการ
 เสริมวัฒนธรรมพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาและเผยแพร่ต่อไป รู้จักนำมาปรับใช้กับ
 เทคโนโลยีสมัยใหม่ได้อย่างเหมาะสมกลมกลืน

ในส่วนของการศึกษาระดับต่าง ๆ แนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงตามธรรมชาติของผู้เชี่ยวชาญ
 สอดคล้องกับแผนการดำเนินการหลายประการ เช่น ระดับก่อนวัยเรียน มีแนวโน้มขยายตัวขึ้น
 จากรัฐบาลมีโครงการอนุบาลชนบท จัดทำเป็นตัวอย่างให้แก่พื้นที่เป็นการขยายโอกาสทาง
 การศึกษา ระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาภาคบังคับ มีการปรับปรุงคุณภาพและมาตรฐานของ
 โรงเรียนให้ดีขึ้น พร้อมทั้งยกระดับครูผู้สอนให้มีคุณวุฒิสูงขึ้น มีโอกาสก้าวหน้าขึ้น และมีแนวทิศ
 การขยายการศึกษาภาคบังคับให้สูงขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ ระดับมัธยมศึกษามีแนวโน้มจะเป็นการ
 ขยายภาคบังคับที่ขยายตัวขึ้นมา โดยเฉพาะระดับมัธยมศึกษาตอนต้น หลักสูตรมีลักษณะบูรณาการ
 กัน มีการวางพื้นฐานการงานอาชีพให้เรียนควบคู่กันไปพร้อมทั้งปรับปรุงอาคารสถานที่ วัสดุ
 ครุภัณฑ์สมัยใหม่ให้ผู้เรียนได้ฝึกใช้ มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อให้รู้จักใช้เวลาว่างให้เกิด
 ประโยชน์และส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมไปในตัว นอกจากนี้ยังมีแนวโน้มที่เป็นไปได้ดีกว่า การ
 ขยายมัธยมศึกษาทั้งระดับจะเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาภาคบังคับ 12 ปี ในอนาคตนี้ด้วย

สำหรับการศึกษาเฉพาะทาง เช่น การอาชีวศึกษา ผลการวิจัยสอดคล้องกับแผน
 การศึกษาระดับที่ 8 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันว่าจะต้องจัดการ
 การศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนพัฒนาความรู้และทักษะวิชาชีพให้สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ทั้งประกอบ
 การอาชีพ รับจ้าง และศึกษาต่อระดับสูงขึ้น อีกทั้งการจัดการศึกษาจะดำเนินการจัดได้หลากหลาย
 รูปแบบทั้งในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และตามอัธยาศัยในลักษณะกลุ่มสนใจเฉพาะด้าน
 โดยเฉพาะเรื่องเป็นหลักสูดระยะสั้นสำหรับผู้เรียนที่ต้องการพัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติมเพื่อใช้
 ประกอบอาชีพเป็นรายได้เสริม ในส่วนของการเรียนการสอนก็มีแนวโน้มจะได้เรียนโดยฝึกปฏิบัติ
 มากขึ้น สถานศึกษามีความพร้อมด้านวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้มากขึ้น มีความร่วมมือ
 ช่วยเหลือจากสถานประกอบการให้ผู้เรียนได้ไปฝึกงาน ปฏิบัติจริงในโรงงาน มีผู้ชำนาญงาน
 โรงงานเป็นผู้ฝึกสอน คุณผลการปฏิบัติของผู้เรียนในสภาพการทำงานจริงของสถานประกอบการ

ซึ่งสอดคล้องกับแผนการศึกษาที่ว่าเป็นการระดมสรรพกำลังเพื่อพัฒนาการศึกษาและใช้ทรัพยากรให้เกิดประโยชน์สูงสุดอย่างเต็มที่

ส่วนการอุดมศึกษาซึ่งเป็นการศึกษาขั้นสูงของประเทศ ผลการวิจัยสอดคล้องกับแผนพัฒนาการศึกษาระดับอุดมศึกษา ฉบับที่ 8 และแผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2535 หลายประการ โดยเฉพาะระดับอุดมศึกษามีการวางแผนระยะยาว 10-15 ปี แล้วทำให้มีทิศทางในการพัฒนาที่กว้างและไกลมากขึ้น โดยมุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาความรู้และทักษะในสาขาของตนอย่างจริงจัง เน้นการค้นคว้าหาความรู้ และสร้างองค์ความรู้ในสาขาให้ลึกซึ้งและกว้างขวางขึ้น รู้จักประยุกต์ใช้วิทยาการสากลกับภูมิปัญญาท้องถิ่นของไทย เพื่อใช้ในการพัฒนาประเทศได้อย่างเหมาะสมกับสภาพสังคมไทย นอกจากนี้ในแผนพัฒนาฯ ของทบวงมหาวิทยาลัยยังสนับสนุนให้เอกชนลงทุนจัดการศึกษาเพื่อขยายโอกาสทางการศึกษา ปรับปรุงสถานศึกษาในส่วนของรัฐให้มีความคล่องตัว บริหารงานในลักษณะของเอกชน (Privatization) เพื่อให้เกิดความสะดวกในการพัฒนาวิชาการ และสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ (Learning Network) ให้กว้างขวางขึ้น รวมทั้งพัฒนากระดับสถาบันอุดมศึกษาให้มีความเป็นสากลและนานาชาติ (Internationalization) จึงมีการเปิดสอนเป็นหลักสูตรภาษาอังกฤษ (English Program) และหลักสูตรความร่วมมือกับต่างประเทศในลักษณะ Sandwich Program หรือ Split Program มากขึ้น มีการจัดตั้งมหาวิทยาลัยนานาชาติ มีโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษาไปกับต่างประเทศ ปรับปรุงหลักสูตรและระบบการเรียนการสอนใหม่ แม้ในหลักสูตรภาษาไทย ก็มีการเสริมวิชาใหม่ที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลง เช่น คอมพิวเตอร์ ภาษาต่างประเทศ และวิธีการใช้เครื่องมือสมัยใหม่ เช่น อินเทอร์เน็ต E-mail World Wide Web เป็นต้น

3. การศึกษากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม : ความสอดคล้องที่ต้องยอมรับ

แนวคิดเรื่องการศึกษากับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้มีนักสังคมวิทยาการศึกษาคนสำคัญคือ ทัลคอตต์ พาร์สันส์ (Talcott Parsons, 1971 : 24) ได้ศึกษาและพัฒนาตัวแปรแบบกระสวน (Pattern Variables) ขึ้นในปี ค.ศ. 1954 และได้มีนักศึกษารุ่นต่อมาไปประยุกต์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและนำผลมาพัฒนาสังคม ได้แก่ เบอ์ธอลด์ เอฟ โฮเซลิทซ์ (Berthold F. Hoselitz) ได้นำแนวคิดเรื่องตัวแปรแบบกระสวนมาประยุกต์เข้ากับการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาสังคมและได้เสนอตัวแปรที่ชี้บอกถึงความเปลี่ยนแปลงในสังคม โดยตัวแปรเหล่านี้เป็นการบ่งบอกถึงการเปลี่ยนแปลงจากสังคมดั้งเดิมหรือสังคมจารีต (Traditional Society) เป็นสังคมแบบใหม่หรือนิวสังคม (Modern Society) มีดังนี้

1. สังคมดั้งเดิมหรือสังคมจารีต ประกอบด้วยลักษณะของคนในสังคมที่มีความสัมพันธ์กันเป็นส่วนตัว (Particularism) คือรู้จักกันหมดทั้งครอบครัว มีการยอมรับนับถือกันโดยอาศัยชาติพันธุ์ (Ascription) ที่ถือกำเนิดมา ยังไม่ได้แบ่งหน้าที่กันให้ชัดเจนแน่นอน (Functional Diffusion) แต่

ความบีบคั้น จากระเบียบของสังคมใหม่ที่จะเกิดขึ้นตามมา นับว่าแนวคิดของทัตคอตต์ พาร์สัน สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่องนี้มาก

กล่าวได้ว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในศตวรรษที่ 21 ส่งผลต่อการศึกษาและบริบททางสังคมหลายด้าน ทำให้คนในชุมชนและภูมิภาคต้องเผชิญสังคมใหม่และต้องประจัญกับคนพันธุ์ใหม่ที่ถูกหล่อหลอมขึ้นจากสังคมที่เปลี่ยนไปอย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ดังนั้นการศึกษาซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ยังรู้กาลล่วงหน้าก่อนแล้ว จะต้องหาวิธีการพัฒนาคนให้เป็นคนพันธุ์ใหม่ที่มีคุณภาพดี สมบูรณ์มากกว่าเป็นคนเพียงร่างที่ปราศจากจิตใจ วิญญาณและความรู้สึกในความเป็นมนุษย์ที่แท้จริง เพราะตัวแปรของสังคมทั้งแบบเก่าและแบบใหม่ต่างก็มีทั้งส่วนดีและส่วนเสียจึงควรคัดสรรแต่ส่วนดีมาปรับใช้ให้เหมาะสมเท่านั้น เพื่อยังประโยชน์ต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไปในอนาคต

ดังนั้น ความสอดคล้องในประเด็นนี้เป็นสิ่งที่ต้องยอมรับว่าในสังคมแบบเดิม มีลักษณะเป็น “สัมพันธ์ส่วนตัว-พันพัวหน่อเครือ-กุดเกี่ยวภารกิจ-ปลุกจิตรู้สึก-สำนึกส่วนรวม” แต่ในสังคมแบบใหม่มีลักษณะเป็น “สัมพันธ์ทั่วไป-ใช้ความสามารถ-ผูกขาดภารกิจ-ตามสิทธิ์กำหนด-ทั้งหมดเฉพาะตัว” จึงเป็นหน้าที่ของผู้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับการศึกษา การพัฒนา การวางแผน การกำหนดนโยบาย และการจัดระเบียบในสังคมต้องคำนึงถึงและพึงระวังอย่างรอบคอบรัดกุม เพื่อให้เกิดผลดีให้มากที่สุด และป้องกันให้เกิดผลเสียให้น้อยที่สุดเพื่อให้ศตวรรษใหม่เป็นศตวรรษที่ดีกว่าที่เป็นอยู่อย่างแน่นอน

ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1. ในการทำนายอนาคตหรือศึกษาแนวโน้มและทิศทางของการศึกษาจากทฤษฎีของ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิสาขาใดก็ตาม ควรได้มีการศึกษาแผนงาน โดยเฉพาะแผนพัฒนาเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนแม่บท รวมทั้งแผนพัฒนาการศึกษาของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับต่าง ๆ เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาเพื่อศึกษาหาแนวโน้มที่เกินไปได้ในอนาคต ไม่ควรศึกษาความคิดเห็นที่ผู้เชี่ยวชาญแสดงทฤษฎีเพียงอย่างเดียว เพราะอาจไม่สอดคล้องกับความเป็นจริงและปฏิบัติไม่ได้จะเป็นเพียงความฝันที่ต้องการให้เป็นเท่านั้น อาจกลายเป็นสังคมในอุดมคติเกินไป ในทางปฏิบัตินั้น แผนต่าง ๆ ที่วางไว้เป็นแนวทางให้พัฒนาเพื่อนำไปสู่การปรับตัวให้ทันการเปลี่ยนแปลงในอนาคตอยู่แล้วตามจุดมุ่งหมายของแผน จึงควรใช้แผนให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติจะได้พัฒนาไปได้อย่างมีทิศทางและเป็นไปได้จริง

2. ในการปฏิบัติจริง จำเป็นต้องมีโครงการหรือแผนการดำเนินการที่มีลักษณะเฉพาะ ด้านแบ่งซอยออกไป เพราะแผนแม่บทเป็นเพียงหลักการกว้าง ๆ ที่เปิดโอกาสให้ทุกหน่วยงานนำไปปฏิบัติได้อย่างกว้างขวาง ฉะนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานต่าง ๆ จะต้องมีโครงการ

หรือแผนงานที่ชัดเจน มีวัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย วิธีดำเนินการและผลที่ได้รับเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่โดยตรง สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในแผนพัฒนาอย่างแท้จริง แต่หากไม่มีโครงการย่อยหรือแผนงาน “ลูก” ที่สนับสนุนแผนงาน “แม่” การปฏิบัติอาจไม่ชัดเจน เป็นเพียงหลักการลอย ๆ และไม่เกิดผลในทางปฏิบัติ ดังที่กล่าวกันว่าแผนการเขียนไว้สวยหรู แต่นำไปปฏิบัติไม่ได้ นั้น จะปฏิบัติได้อย่างสอดคล้องกันในหลาย ๆ เรื่องที่สามารถทำได้จริง

3. ในการดำเนินการจะมีหลายหน่วยงาน หลายสังกัดปฏิบัติงานอยู่ในพื้นที่ ดังนั้นการร่วมมือกัน การประสานงานกัน และการช่วยเหลือกัน เป็นสิ่งสำคัญมากที่จะทำให้โครงการหรือแผนงานต่าง ๆ ดำเนินไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ได้ ดังนั้นการระดมสรรพกำลังและการใช้ทรัพยากรร่วมกันให้เกิดประโยชน์สูงสุด จำเป็นต้องทำความเข้าใจและร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง หนึ่งในเรื่องการติดขัดที่สังกัดเดิมหรือหน่วยงานตลอดจนข้อจำกัดด้านระเบียบของต้นสังกัด ทำให้เป็นอุปสรรคในการระดมสรรพกำลังมาช่วยเหลือกันและกัน แม้ว่าจะมีปัญหาใหญ่ปัญหาหนึ่ง แต่หากมีการปฏิรูปการเมือง และปฏิรูประบบราชการใหม่จะทำให้การทำงานด้านนี้คล่องตัวขึ้น เพราะมีการกระจายอำนาจลงสู่การปฏิบัติให้มากที่สุด

4. ในการพัฒนาการศึกษา จะพัฒนาไปโดยลำพังให้ประสบความสำเร็จไม่ได้อย่างแน่นอน จำเป็นต้องมีการพัฒนาสังคม พัฒนาค้น และบริบทด้านต่าง ๆ พร้อมกันไปด้วย เพราะหากพัฒนาการศึกษาอย่างเดียวแต่บริบทต่าง ๆ ไม่เอื้ออำนวยและไม่สอดคล้องกัน อีกทั้งอาจเป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาการศึกษาด้วย การศึกษาที่ไม่สามารถพัฒนาได้ ดังนั้น แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างครบวงจรจึงมีทิศทางที่จะปฏิรูปทุกด้านไปพร้อมกัน ไม่ว่าจะเป็นการเมือง การบริหาร เศรษฐกิจ ระบบการจัดการ และการศึกษาอย่างครบถ้วนทุกด้านเพื่อให้เกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

5. ในการวางแผน การคาดการณ์หรือการทำงานอนาคต มักจะมีการพิจารณาสภาพปัญหาที่เป็นอยู่และเป็นจุดวิกฤตในปัจจุบัน ผนวกกับความคิดที่จะแก้ปัญหาที่เป็นอยู่ให้หมดไป จึงคาดการณ์ในอนาคตเพียงแก้ปัญหาเฉพาะหน้า แล้วมองแต่เพียงด้านดีด้านเดียวเป็นภาพที่สวยงามสดใส แต่ไม่ได้คำนึงถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้นตามมาและคาดคิดว่าการพะวงถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น จะทำให้ติดขัดกับระบบและความคิดเดิมว่าดีกว่าอยู่แล้ว ไม่ต้องเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงอะไร ทำให้ไม่เกิดการพัฒนหรือปรับปรุงให้ดีขึ้น แม้ความคิดนี้จะมีส่วนจริงอยู่ด้วย แต่ควรให้เป็นข้อพึงระวังเพื่อหาทางป้องกันปัญหาหรือให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด จึงต้องมองสองด้านให้สมดุล เช่น การกระจายอำนาจบริหาร ต้องคำนึงถึงความพร้อม ความเข้าใจของคนในท้องถิ่น การพัฒนาอุตสาหกรรมต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การพัฒนาสังคมต้องคำนึงถึงผลกระทบต่อด้านปัญหาสังคม วัฒนธรรมท้องถิ่น การพัฒนาเศรษฐกิจต้องคำนึงถึงการพัฒนาคน ค่านิยม จริยธรรม และการ

เปิดกว้างออกสู่ความเป็นนานาชาติ ต้องคำนึงถึงความพร้อม ความเหมาะสม และความเข้าใจที่ทัน
การณ์ เพื่อไม่ให้เสียเปรียบคนต่างชาติ และเกิดปัญหาคือสังคมวัฒนธรรมไทยตามมา

ข้อเสนอแนะสำหรับทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาแนวโน้มเฉพาะเรื่องเกี่ยวกับการศึกษาหรือเฉพาะด้านให้กลุ่มลึก
ยิ่งขึ้น
2. ควรทำวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มการศึกษานอกโรงเรียนหรือการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งมี
ส่วนสำคัญในการศึกษาของชุมชน
3. ควรทำวิจัยเพื่อศึกษาแนวโน้มการลงทุนของเอกชนในการจัดการศึกษาหรือความ
ร่วมมือกับต่างประเทศในการจัดการศึกษาระดับสูงของไทย เพื่อศึกษาความเหมาะสมและความ
สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในอนาคต